

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KAMU VE ÖZEL SEKTÖRDE HİZMET
VEREN KURUM VE KURULUŞ
BİNALARININ ENGELLİ BİREYLERE
UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ
(ELAZIĞ İL ÖRNEĞİ)**

**HEDİYE YILDIRIM
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mahmut AÇAK**

MALATYA-2014

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAMU VE ÖZEL SEKTÖRDE HİZMET
VEREN KURUM VE KURULUŞ
BİNALARININ ENGELLİ BİREYLERE
UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ
(ELAZIĞ İL ÖRNEĞİ)**

HEDİYE YILDIRIM

Danışman Öğretim Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Mahmut Açak

MALATYA-2014

**Yapmış olduğum bu Tez çalışmamı řu an hayatta olmayan Sevgili babam Bahri
Yıldırım ve Annem Ayře Yıldırım’a ithaf ediyorum.**

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Davut ÖZBAĞ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mahmut AÇAK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Celal TAŞKIRAN

ONAY :

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu...../...../2014 tarih ve 2014/.....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf TÜRKÖZ

Enstitü Müdür V.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca, bu tezin yürütülmesi ve ortaya çıkarılması aşamasında bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mahmut Açak hocama,

Tez çalışmam da bana büyük destek olan ve yardımlarını esirgemeyen; çeviriler kısmında Sayın Prof. Dr. Nuri Orhan ve düzenleme kısmın da Yrd.Doç.Dr. Ali Sırrı Yılmaz hocama tezimin istatistik işlemlerinde yardımcı olan arkadaşım Didem Yavuz Söyler'e, tez düzeltmelerimde bana yardımcı olan Sayın Mehmet POLAT'a

Son olarak bu güne kadar hep yanımda olan ve beni sabırla destekleyen sevgili aileme sonsuz teşekkürler.

ÖZET

Giriş:Belediye yönetiminde olan yerlerin engelliler kullanımı için standartlara uygun olarak hazırlama süresinin 01.07.2015 tarihinde bittiğini biliyoruz. Bu nedenle, bu çalışma Elazığ İl merkezinde bulunan kamu ve özel sektörde hizmet veren kurum ve kuruluş binalarının engelli bireylere uygunluğu amacıyla yapılmış olup Elazığ İl merkezinde bulunan 300 tane Kamu ve Özel sektöre ait bina incelemeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmacı tarafından 28 soru içeren Bina Gözlem Formu geliştirildi. Araştırmacı Elazığ il merkezinde bulunan 184 kamu binası, 17 kamu ek binası ve 84 özel sektöre bağlı ana bina ve 15 özel sektöre bağlı ek bina toplam 300 binada engellilere uygunluğuna bakıldı. Veriler kategorik değişkenler için (n) ve yüzde (%) olarak gösterildi.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre, kamu ve özel binaların giriş merdivenlerinin % 62,3'ü standartlara uygun, binaların %65'inin içerisindeki zeminler kaymayan malzemeden yapılmış olduğu belirlenmiştir. Kapı eşiklerinin engellilerin rahat geçişine uygun olma durumu tüm binaların %79,3 dür.

Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için yapılan rampaların % 59,5'i, bina giriş kapılarının % 71,7'si engellilerin kullanımına uygun olmadığı, binalarda bulunan asansörlerin% 90,7'i engellilere uygun olmadığı, binaların % 93,3'ünde engelli danışma merkezinin bulunmadığı, binaların % 82'inde tuvalet ve lavaboları engellilere uygun olmadığı, bina içinde bulunan odaların % 95'nin dizaynı engellilere uygun olmadığı, elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların % 96,7'sinin standartlara uygun olmadığı, binaların % 97,3'ü acil durum çıkışlarının engelliler için uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç: Elazığ ilinde bulunan kamu ve özel binaların engelliler için çok büyük eksikliğin olduğu tespit edilmiştir. Binalarda sonradan engelliler için yapılan birçok düzeltmelerinde standartlara uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelliler, Engellilere Göre Tasarımlar, Kamu Binaları, Özel Sektör Binaları, Ulaşılabilirlik, Standartlar.

ABSTRACT

Investigation of Suitability of the Public and Private Buildings to Disabled Individuals (Elazig Example)

Introduction: We know that the deadline for the preparation of the accessible buildings for the disabled under observation of municipalities is 01.07.2015. Therefore this study was performed to determine the suitability of the public and private buildings in the city center of Elazig for the disabled individuals. This study includes 300 public and private buildings in the city center.

Materials and Method: A building observation form including 28 questions were developed by the researcher who searched accessibility of totally 300 buildings consisting of 184 public, 17 public extension buildings, 84 private sector buildings and 15 private sector extension buildings for the disabled in the city center of Elazig. The data were recorded as (n) and % for the categorical variables.

Findings: From the results of the study, it was determined that 62.3 % of the entrance stairs of public and private sector buildings are within the standards whereas 65 % of the inner floors are from nonslip materials. 79.3 % of the doorsteps are suitable for the disabled.

In addition, it was also determined that 59.2 of the ramps at the entrances, 71.7 of the doorways and 90.7 % of the elevators were not proper for the disabled. There was not a disabled information desk in 93.3 % of the buildings searched. 82 % of the buildings had no accessible toilets and sinks beside 95 % of the rooms were not designed proper for the disabled. 97 % of the switches, plug and devices were out of standard. Finally it was seen that 97.3 of these buildings had unsuitable emergency exits for the disabled people.

Result: It was determined that the majority of private and public buildings are considerably improper for the disabled. Many corrections done in the buildings for the disabled are out of standards.

Keywords: Disabled, design for the disabled, private buildings, public buildings, accessibility, standards

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Problem cümlesi.....	3
1.2.1. Alt problemler	3
1.3. Sayıtlılar	5
1.4. Sınırlılıklar	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Engelliğin Tanımı	6
2.2. Engelliliğin Sınıflandırılması.....	7
2.2.1. Zihinsel Engelliler	8
2.2.2. İşitme Engelliler	8
2.2.3. Konuşma Engelliler	9
2.2.4. Görme Engelliler	9
2.2.5. Ortopedik Engelliler	9

2.2.6.Diğer Engelliler.....	10
2.3.1. Elazığ İlindeki Engelli Sayısı	13
2.4. Binalar ve Kamuya Açık Alanlarda Engelliler İçin Fiziksel Çevre Düzenlemeleri.....	13
2.4.1.Ulaşılabilirlik	16
2.4.2.Engelliler İçin Gerekli Fiziksel Çevre Düzenlemeleri	18
2.4.3.Bina Girişleri İçin Temel Kurallar	19
2.4.3.1. Otopark	19
2.4.3.2. Rampalar	20
2.4.3.2.1.Giriş Rampası.....	20
2.4.3.2.2. Rampalarda Eğim	21
2.4.3.2.3. Bina Giriş Rampalarının Eğimi.....	22
2.4.3.2.4. Rampalarda Yüzey Kaplaması.....	22
2.4.3.3.Yer Kaplaması.....	23
2.4.3.4.Koridor Genişlikleri	23
2.4.3.5. Merdivenler.....	24
2.4.3.5.1. Merdivenlerin Boyutları	24
2.4.3.5.2. Merdivenlerde Yüzey Kaplaması.....	26
2.4.3.5.3. Merdiven Asansörü	26
2.4.3.6. İç Mekânda Dikey Dolaşım	27
2.4.3.6.1. Asansörler	27
2.4.3.7. Zemin ve Duvar Yüzeyleri (İç ve Dış)	29
2.4.3.8. Mekân Bölümleri	29
2.4.3.9. İşaretler ve Bilgi.....	30
2.4.3.10. Kapılar	30

2.4.3.11. Tuvaletler ve Sıhhi Tesisat	32
2.4.3.12. Banyoların Tasarımı	34
2.4.3.13. Yangın Emniyeti	38
2.4.3.13.1. Erken uyarı	38
2.4.3.13.2. Zeminde Ufak Değişiklikler	38
2.4.3.14. Sığınaklar	38
2.4.4. Yönetim Usulleri	38
2.4.5. Engelliler İle İlgili Yasal Düzenlemeler	38
2.4.5.1. Yerel Yönetimler (Mevcut Durum)	42
Avrupa Kentsel Şartı	46
3. GEREÇ VE YÖNTEM	48
4. BULGULAR	50
5. TARTIŞMA	66
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	73
KAYNAKLAR	76
EKLER	82
Ek 1: Bina Gözlem Formu	82
Ek-2: Valilik Onay Formu	84
Ek 3: Binalara Ait Fotoğraflar	85
ÖZGEÇMİŞ	94

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ICF	: International Classification of Functioning, Disability and Health
ÖİB	: Özürlüler İdaresi Başkanlığı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
SATH	: Engelliler İçin Seyahatı Geliştirme Derneği'nin
EUROSTAT	: European Statistical System (Avrupa İstatistiksel Sistemi)
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development (Avrupa Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TSD	: Türkiye Sakatlar Derneği
TS	: Türk Standartlar
ESKHS	: Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
DEB	: Dünya Engelliler Birliği
ESKHK	: Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1.	Avrupa Ülkelerinde Özürlü Nüfus Sayısı (Türkiye sonradan eklenmiştir) (MPM).....	11
Şekil 2.2.	Evrensel Tasarımın Ana İlkeleri	16
Şekil 2.3.	Kaldırım kenarlarında yapılacak olan rampaların eğimleri	22
Şekil 2.4.	Bina Giriş Rampası	22
Şekil 2.5.	Merdiven Ölçüleri	24
Şekil 2.6.	Merdivenlerde Uyarıcı Yüzey Uygulaması	25
Şekil 2.7.	Merdiven asansörü	27
Şekil 2.8.	Asansör Kabin İçine Ait Çizim (TS 9111)	28
Şekil 2.9.	İşaretler	30
Şekil 2.10.	Döner kapı kolu.....	31
Şekil 2.11.	Kapı Genişliği Ve Max Geçiş Derinliği (TS 9111).....	32
Şekil 2.12.	Tuvalet Bölmesi (TS 9111).....	33
Şekil 2.13.	Klozet İçin Gerekli Ölçüler (TS 9111).....	34
Şekil 2.14.	Düz Yaklaşımında Transfer (TS 9111)	34
Şekil 2.15.	Özürlüler İçin WC-Banyonun Bir Arada Olması Durumunda Gerekli Alanlar	35
Şekil 2.16.	Özürlüler İçin WC-Banyo Bir Arada Düzenlenmiş Alanlar.....	35
Şekil 2.17.	Özürlüler İçin Küvet Ölçüleri	37
Şekil 2.18.	Duş Taburesi Kullanıldığında Gerekli Ölçüler	37

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1.	Türkiye’de Özürlülük Oranının Bölgelere ve Yaşlara Göre Dağılımı	12
Tablo 4.1.	Kamu ve özel bina bahçelerinde engelli araç parkının bulunmasının dağılımı.....	50
Tablo 4.2.	Kamu ve özel binaların giriş merdiveni engellilere uygunluğunun dağılımı.....	50
Tablo 4.3.	Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampanın olup olmama durumu	51
Tablo 4.5.	Kamu ve özel binaların giriş kapıları engellilerin kullanımına uygunluğunun dağılımı.....	52
Tablo 4.6.	Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygunluğu	53
Tablo 4.7.	Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilirliği	53
Tablo 4.8.	Binaların zemini engellilere uygunluk durumu.	54
Tablo 4.9.	Binaların asansörünün olma veya olmama durumu	54
Tablo 4.10.	Binalarda bulunan asansörlerin engellilere uygunluk durumu	55
Tablo 4.11.	Asansör düğmeleri engellilerin ulaşabileceği yükseklikte olma durumu	55
Tablo 4.12.	Binalarda bulunan asansörlerin görme engellilere uygunluk durumu .	56
Tablo 4.13.	Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği trabzanın bulunma durumu.....	56
Tablo 4.14.	Binanın iç bölümünde engelli danışma merkezinin bulunma durumu	57
Tablo 4.15.	Binanın tuvalet ve lavaboları engellilere uygunluk durumu	57

Tablo 4.16.	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette engelli bireyintutunacağı trabzanın bulunma durumu	58
Tablo 4.17.	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemeden yapılma durumu	58
Tablo 4.18.	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluk durumu	59
Tablo 4.19.	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde bulunma durumu	60
Tablo 4.20.	Bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumu.....	60
Tablo 4.21.	Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m yüksekliğe monte edilme durumu	61
Tablo 4.22.	Bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin bulunma durumu.....	61
Tablo 4.23.	Bina içerisindeki zeminler kaymayan malzemeden yapılma durumu.	62
Tablo 4.24.	Kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun olma durumu	63
Tablo 4.25.	Bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzanların bulunma durumu	63
Tablo 4.26.	Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı olma durumu	64
Tablo 4.27.	Bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta olma durumu	64
Tablo 4.28.	Herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumu.....	65

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.	Bina giriş rampası (Olumsuz Örnek)	85
Fotoğraf 2.	Bina giriş rampası (Olumsuz Örnek)	85
Fotoğraf 3.	Bina girişi engelli asansörü (Olumlu Örnek).....	86
Fotoğraf 4.	Görme engellilere uygun olmayan merdiven (Olumsuz Örnek)	87
Fotoğraf 5.	Rampa zemini uygun değil. (Olumsuz Örnek)	87
Fotoğraf 6.	Araç park yerinde engelli park yeri ayrılmamış (Olumsuz Örnek)	88
Fotoğraf 7.	Rampa ve merdivenlerin standartlar da olmadığı görülmektedir. (Olumsuz Örnek).....	88
Fotoğraf 8.	Kapı girişi standartlara uygun değil. (Olumsuz Örnek)	89
Fotoğraf 9.	Bina giriş kapı eşiği (Olumsuz Örnek).....	89
Fotoğraf 10.	Özel sektöre ait araç park yeri. (Olumsuz Örnek)	90
Fotoğraf 11.	Özel sektöre ait bir otelin engelliler için tasarlanmış banyo (Olumlu Örnek).....	90
Fotoğraf 12.	Kamuya ait bir binada engelli asansörün kullanılır durumda değil. (Olumsuz Örnek).....	91
Fotoğraf 13.	Özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir WC. (Olumsuz Örnek).....	91
Fotoğraf 14.	Özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir tuvalet. (Olumsuz Örnek).....	92
Fotoğraf 15.	Özel sektöre ait bir otelde engelliler için hazırlanmış banyo ve tuvalet (Olumlu Örnek).....	92
Fotoğraf 16.	Kamuya ait bir binanın merdivenleri (Olumsuz Örnek)	93
Fotoğraf 17.	Kamuya ait bir binanın giriş merdivenleri. (Olumsuz Örnek).....	93

1. GİRİŞ

Engellilik, genel tanımıyla, görünür fiziksel bütünlükte sürekli bir eksikliğin bulunması ve bu eksiklikten ötürü başkalarından farklı olma durumudur. Burada söz konusu eksiklik yapısal olabileceği gibi işlevsel de olabilir. Engellilik kavramının öncelikle akla getirdiği durumların ilki bedenî, özellikle ekstremitelerin, bir bölümünün yokluğu veya hareket yeteneğinden yoksunluğudur. İkincisi ise duyu organlarının, özellikle gözün ve kulağın işlevsel sorunları, iş görmezlikleridir. Birey bu durumu nedeniyle toplumsal rollerini tam olarak yerine getiremez. Böylece, başkalarından farklı olma hâli, başkalarına bağımlı yaşamak zorunda kalma, dolayısıyla engellilik durumu ortaya çıkar(1).

Ne var ki, modern hayatta özürlü olmak, görmezden gelinmekte, yok sayılmaktadır. İnsanlar doğuştan ya da sonradan, kimi fiziksel yeteneklerini kaybetmiş olarak yaşamaktadır. Bu bir kötülük veya eksiklik değil, insan yaşamının gerçeklerinden biridir. Mademki insan gerçeği böyledir, o halde, gündelik hayatı, toplumsal yaşamı, sadece fiziksel yetenekleri tam olan insanların durumuna göre düzenlemek, soyut anlamda insana yapılabilecek en büyük kötülüktür(2).

Yaşam içerisinde fiziksel yetenekleri tam olan bireyler kadar, fiziksel yetenekleri tam olmayan özürlü bireylerin de olduğu, aynı zamanda tüm insanların ortak yaşam alanları kullandığı ve bu ortak yaşam alanlarının yaşanılabilirliği tüm bireyler için büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır. Özürlü/engelli bireylerin, başka bireylerin yardımına muhtaç olmadan kendi kendilerine yetebilmelerinin sağlanması, fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi ve topluma üretici bireyler olarak kazandırılmaları, kullanılabilir yaşamsal alanların özürülerin yaşam aktivitelerini sınırlandırmayacak, onlara kolaylıklar sağlayacak şekilde düzenlenmeleri büyük önem taşımaktadır(3).

Zamana ve toplumlara göre farklı yaklaşımlar olsa da özürülük, bütün zamanların ve toplumların değişmez bir gerçeğidir. Özürülüğün çok farklı nedenleri olmakla birlikte bu nedenler sabit, zamana ve şartlara göre değişmez değildir. Toplamların sosyo-ekonomik özelliklerine göre, zaman içinde bazı özürülük sebepleri ortadan kalkabildiği gibi, özürülüğe sebep olan yeni unsurlar da ortaya

çıkabilmektedir. Bu yüzden de, özürlülük oranı ile gelişmişlik arasında bir ilişki kurulması doğru değildir. Gelişmiş ülkelerde bir takım tedbirlerle, belli tür özürlülük sebepleri ortadan kaldırılabilmekte ancak, yeni koşullar nedeniyle, yeni özürlülük nedenleri ortaya çıkabilmektedir. Çevre kirliliği, güvensiz gıda, sosyal gerilimler, demografik değişimler gibi, özürlülüğe yol açan yeni sebepler ortaya çıkmakta ve özürlülük oranının azalmasına engel olmaktadır. Bu yüzden, gelişmiş ülkelere göre daha az değildir. 2002 yılında, Türkiye İstatistik Kurumu ve Özürllüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan “Türkiye Özürllüler Araştırması” sonuçlarına göre, ülkemizde yaklaşık 8,4 milyon özürllü vatandaş vardır ve bunun toplam nüfusa oranı % 12,29’dur. Özürllü vatandaşların %9,7’si süreğen hastalığı olanlar; % 1,25’i ortopedik, % 0,48’i zihinsel, % 0,38’i dil ve konuşma, % 0,37’si işitme, % 0,6’sı görme özürllü bireydir. Araştırmaya göre özürllülerin % 21’i okur-yazar değildir. Özürllülerin yalnızca % 13,7’si mesleki eğitimden faydalanabilmektedir(3).

Aslında, özürllülerin yaşadığı yerlerde insanlar günlük aktiviteler için adaptif çözümler bulmuşlardır. 20. yy’ın ortalarında, kurum ve yerel hükümetler kamu alanlarını kaldırım yükseklikleri ve ergonomik özellikleri değiştirerek uyarlamaya başlamışlardır. Şehirde belirgin yerler kamu binaları, ulaşım ve eğitim ulaşılabilir olsun diye, özürllü aktivistlerin çabalarıyla değiştirilmiştir(4).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Engellilik kavramının algılanışı, engellilere yönelik davranış ve tutumların yapısı, son derece önemsenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun ortak yaşam alanını oluşturan kamu ve özel sektöre ait mekanların engellilerin erişimi açısından ele alınması bu açıdan önemlidir. Engellileri dezavantajlı gruplar arasına alan ve özgürleştirilmesi gereken bir grup olarak tanımlayan uluslar arası hukuk, ülkeleri bu konuda alınması gereken tedbir ve yapılması gerekenleri, ulusal bazda tanımlamaya zorlamıştır. Bu bağlamda topluma hizmet veren binaların engelliler için ne gibi ulaşılabilirlik sorunlarına sahip oldukları ve vazedilen yasal zorunlulukların ne kadarını karşıladıkları akademik açıdan incelenmesi gereken bir konudur. Bu konunun nitel, nicel ya da hem nitel hem de nicel olarak incelenmesi mümkündür. Böyle bir inceleme, karar vericiler ve

uygulayıcıların kesişim alanlarının belirlenmesi, hedeflerin ne oranda gerçekleştirildiğinin anlaşılması ve toplumdaki duyarlılık derecesinin ortaya konulması ile aynı zamanda bir sosyal sorumluluk görevini de üstlenmektedir.

Bu çalışma, engellilerin toplumsal yaşamda ne kadar özgür kılındığını gösterecek nitel ve nicel bir gösterge oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı, yasa, tüzük ve yönergelerle belirlenen kamusal ve toplumsal görev ve sorumlulukların engelliler açısından ne oranda yerine getirildiğini ortaya çıkarmak, bu konuda, yasa yapıcılar, karar vericiler ve uygulayıcılar açısından uyum ve başarı oranını ortaya koymaktır. Çalışma, altına imza attığımız uluslar arası yükümlülüklerimizi Elazığ ilinde ne oranda gerçekleştirdiğimizin belirlenmesini de amaçlamaktadır.

Araştırmanın sonunda elde edilen bulgularla çalışmanın alanını oluşturan Elazığ ilindeki kamu ve özel sektöre ait hizmet veren binaların engellilerin kullanılabilirliği açısından değerlendirilmesinin bundan sonraki süreçte gerek kamuya, gerekse özel sektöre ait binaların yapımında engelliler açısından ulaşılabilirlik konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi açısından da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem cümlesi

Elazığ ilindeki kamu ve özel sektöre ait binalar engellilerin kullanımına uygun mudur?

1.2.1. Alt problemler

Araştırmanın problem cümlesi, genel anlamda araştırmaya konu olan problem durumu ifade etmek amacıyla kurulmaktadır. Araştırmanın konusuna açıklık getirmek amacıyla da alt problemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- Bina bahçesinde engelli araç parkı var mı?
- Binanın giriş merdiveni engellilere uygunluğu nedir?
- Binanın girişinde engelliler için rampa var mı?
- Binanın giriş rampası engellilerin kullanımına uygun mudur?
- Binanın giriş kapıları engellilerin kullanımına uygun mudur?

- Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygun mu ?
- Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilir mi?
- Binanın zemini engellilere uygun mudur?
- Binanın asansörü var mı?
- Bu asansör engellilere uygun mudur?
- Asansör düğmeleri engellilerin ulaşabileceği yükseklikte mi?
- Asansör görme engelliler içinde kabartma yazılar var mı?
- Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği trabzan var mı?
- Binanın iç bölümünde engelli danışma merkezi var mıdır?
- Binanın tuvalet ve lavaboları engellilere uygun mudur?
- Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette engelli bireyin tutunacağı trabzan var mı?
- Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemeden yapılmış mı?
- Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği(0.46m.) engellilerin kullanımına uygun standartta mı?
- Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde mi?
- Bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun mudur?
- Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m. yüksekliğe monte edilmiş midir?
- Bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek semboller var mı?
- Bina içerisindeki zeminler kaymayan malzemeden yapılmış mı?
- Kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun mu?
- Bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzan var mı?
- Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı var mı?

- Bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta mı?
- Herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamaklar engelliler için uygun mudur?

1.3. Sayıtlılar

Araştırmanın sayıtlıları, araştırmanın dayandığı çoğunlukla kanıtlanması kolay olan gözlemlerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın sayıtlıları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Araştırmada kullanılan örneklemin büyüklüğü evreni temsil edici niteliktedir.
2. Gözlemlerde kullanılan bütün ölçüt ve ölçüler uluslar arası normlara uygundur.
3. Gözlemler uluslar arası normlar dikkate alınarak yapılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın büyüklüğü ve kapsamının genişliği nedeniyle, araştırmaya bazı sınırlamalar getirilmesi gerekmiştir.

1. Araştırma, Elazığ ili sınırları içerisinde bulunan 184 kamu binası, 17 kamu ek binası ve 84 özel sektöre bağlı ana bina ve 15 özel sektöre bağlı ek bina toplam 300 bina ile sınırlıdır.

2. Veriler kategorik değişkenler için (n) ve yüzde (%) olarak gösterilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engelliğin Tanımı

5378 sayılı ve 1.7.2005 tarihli Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 3/a maddesine göre özürlü “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiyi” ifade ederken yine aynı Kanunun 3/b maddesine göre özürlülük ölçütü ise “Uluslararası temel ölçütler esas alınarak hazırlanan ve gerek duyuldukça revize edilen ölçütleri” ifade etmektedir(6).

Engelliğe ilişkin farklı birçok görüş ve tanımlama bulunmaktadır. Birleşmiş milletler (BM), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde özürlüyü: “normal kişinin, kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendine yapması gereken işleri, bedensel ve ruhsal kabiliyetlerindeki kalıtsal ya da sonradan olma noksanlık sonucu yapmayan kişi” şeklinde tanımlarken, engellilik ise yine BM tarafından “yaşama eşit kalıtım fırsatlarında azalma ya da kısıtlama” başka deyişle “çevre ile engellinin karşı karşıya kalması” olarak tanımlanmıştır(7).

Bir başka yaklaşım, engellileri daha geniş olan engelsiz kişiler içinde özel bir alt kültür olarak ele alır. Engelli popülasyonu bir alt kültüre ait bütün karakteristiklere sahiptir. Bu grup, özel medikal bakım, grup içinde azalmış hareketlilik, özel eğitim sınıflarında yer alma mecburiyeti ve gerektiğinde kendilerini spesifik bir bakım grubu olarak tanımlama özelliklerine sahiptir. Engelliler birçok aktivitede yer alabilir fakat diğerlerinde yer almakta zorlanır. Engelli olmayanlar arasında kullandıkları yardımcı araçlar ve kısıtlı hareketlilikleri nedeniyle hemen ayırt edilirler. İşte bu halleriyle, sosyolojik açıdan, yabancı ya da bir alt kültür görüntüsü verirler (8).

Dünya dillerinde de engelliliği karşılayan başka kavramlar vardır. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlarına göre: “Özürlülük (impairment) fonksiyonel bir hasar,

sakatlık (disability) normal aktivitelerde kısıtlılık, Engellilik (handicap) sosyal dezavantajdır (9).

ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) dilimize çevrilirken “disability” kelimesi “yeti yitimi” olarak çevrilmiştir. “Engelli” tanımı yapılırken kullanılan impairment (bozukluk), disability ve handicap kelimelerinin anlamlarını, Marles çok güzel bir şekilde açıklamaktadır. Marles’e göre impairment (bozukluk), anatomik kayıp veya vücutsal fonksiyon kaybına işaret eden tıbbi bir terimdir. Disability bozukluğun sonucu oluşan, ölçülebilir fonksiyon kaybıdır. Handicap, bir kişinin beklentisi olduğu maksimum potansiyelini başarmasını engelleyen sosyal durumların ve çevrenin sebep olduğu sosyal bir sonuçtur(10).

Öte yandan, genel olarak tanımları özetlemek gerekirse; Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) 1980 yılında yayınladığı bildirgede, engellilikle ilgili temel kavramlar tanımlanmış ve engelliliğin sağlık boyutuna ağırlık veren bir sınıflandırmayla, bu konuda üç ayrı kategoride tanımlama geliştirilmiştir:

I. Yetersizlik (Impairment): Fizyolojik, psikolojik veya anatomik yapının kaybını ya da normalden sapması halini ifade eder. Bu tanım özellikle organ düzeyindeki bozuklukları ifade eder.

II. Özürlülük (Disability): Bu tanım fiziksel ve zihinsel yeti kaybını ifade etmektedir. Sağlığın bozulması sonucu oluşan yetersizlikten dolayı bir yeteneğin normale oranla azalması veya kaybedilmesi olarak tanımlanır.

III. Engellilik (Handicap): Yukarıda açıkladığımız yetersizlik veya özürlülük halleri nedeniyle kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel düzeyine göre normal kabul edilen yaşam gereklerini yerine getirememesidir. Bu tanımdan da hareketle engellilik bedensel yetersizlik olarak tanımlanabilir (11).

2.2. Engelliliğin Sınıflandırılması

Engel türlerinin sınıflandırılmasına ilişkin çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı tarafından 2002 yılında yapılan Türkiye Engelliler Araştırmasında, engellilik altı ana başlık altında incelenmektedir:

- Zihinsel engelliler,
- İşitme engelliler,

- Konuşma engelliler,
- Görme engelliler,
- Ortopedik (fiziksel) engelliler,
- Diğer engelliler.

2.2.1. Zihinsel Engelliler

Türkiye 2002 Özürlüler Araştırması'nda, zihinsel engelli birey; çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişi olarak tanımlanmaktadır(12).

Zihinsel gelişiminde meydana gelen yavaşlama, duraklama ve gerileme nedeni ile davranış ve uyumu yönünden yaşıtlarına göre sürekli gerilik ve daha yüksek oranda sürekli yeti ve işlev kaybı olan kişiye zihinsel engelli denmektedir(1).

Zihinsel özürlülük aynı zamanda zekâ yaşı ile ilgili bir durumdur. Zihinsel engelli insanlar kendi yaşıtlarına göre düşünme, karar verebilme, iş yapabilme, duygularını ifade edebilme ve sosyal ilişki kurabilme kapasitesi olarak yetersizdir (13).

2.2.2. İşitme Engelliler

İşitme engelli; özel eğitim ve tedavi gerektirecek derecede işitme yetersizliği olan kişiye denilmektedir. İşitme engelliler sağır ve ağır işiten olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta kısmen yardıma ihtiyaç duyarlar (Ulaşım, beslenme, giyinme, temizlik vb.) (12).

'İşitme engeli', bireyin işitme duyarlılığının gelişim, sosyal uyum, özellikle de iletişim kurmadaki görevlerini yeterince yerine getirememesi sonucunda ortaya çıkan durumdur. Bir başka deyişle; işitme engeli, çok hafif dereceden, çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilen işitme yetersizliği şeklinde tanımlanabilir. 'İşitme kaybı' ise, konuşma ve çevresel seslerle ilgili akustik bilgileri algılamadaki yetersizliktir. Bu yetersizlik işitme kaybının derecesine, tipine ve oluş zamanına göre gelişim alanlarını belirli ölçülerde etkilemektedir(14).

DSÖ 2005 yılı tahminlerine göre dünya çapında 278 milyon kişide işitme ile ilgili bir bozukluk olduğu ve bunların % 80'inin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunduğu bildirilmiştir (15).

2.2.3. Konuşma Engelliler

Konuşma akışında, ritminde, titizliğinde, vurgulamada, ses birimlerinin çıkarılışında, artikülasyon bozukluğu bulunan kişiye konuşma engelli denir. Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilirler. (Ulaşım, beslenme, giyinme, temizlik vb.)(12). Bununla beraber herhangi bir nedenle konuşmamanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. İşittiği halde konuşamayanlar, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir(16).

2.2.4. Görme Engelliler

Yapılan tüm önlemlere rağmen, en iyi gören gözünde görme gücünün en çok 1/20' si bulunan ve görüş açısı 20 dereceyi geçmeyenlere görme engelli (kör) denir (12).

Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta kısmen yardıma ihtiyaç duyarlar. (Ulaşım, beslenme, giyinme, temizlik vb.) Görme engelliler hiç görmeyenler (körlük) ve az görenler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.Körlükle az gören arasında ki ayrım için belli ölçütler konulmuştur.Gerekli bütün düzeltmeler yapıldıktan sonra iyi gören gözünde olağan görme gücünün en fazla onda biri bulunan ve görüş açısı yirmi dereceyi geçmeyenlere “kör“ denilmektedir.Az görenler, bütün düzeltici tedbirlere rağmen görme gücü 20/70 veya daha az görenler (görme keskinliği20/70-20/200 arasında olan) ve görme güçlerini öğrenimlerinde kullananlar olarak tanımlanmıştır.Bu tanımlar bizimle birlikte birçok Batı ülkelerinin kullandığı yasal tanımlardır.Fakat eğitimciler bu tanımların çok sınırlı olduğunu savunmuş; körlük ve az gören kişiler için eğitimsel tanımlar yapmışlardır (17).

2.2.5. Ortopedik Engelliler

Ortopedik engel; sinir sisteminin zedelenmesi, hastalıklar kazalar ve genetik problemler nedeniyle kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi nedenleriyle oluşan hareket ile ilgili yetersizlikler olarak tanımlanmaktadır.Ayrıca el, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında kısıklık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlarla, felçliler, serebralpalsi, spastikler ve spirabifida olanların da bu gruba girdikleri bilinmektedir.Serebralpalsi; beyin özürlü olarak adlandırılan hastalıktır. Buna ilave

olarak, spastik çocuklar da bu grup kapsamında değerlendirilmektedir. Bu hastalığın başlıca sebepleri; doğumtravmaları ile anne ve baba arasındaki kan uyuşmazlığıdır. Hastalığın uluslararası dilde ortak tarifi irsi ve ailevi olmayan, ölümle sonuçlanmayan ve hareket kusuru ön planda olan çocukları kapsamaktadır. Bu tür engeli bulunanların diğer engel gruplarından sayıca daha fazla olduğu dünya istatistiklerinde de kabul edilmektedir. Bu yüzden anılan engel grubu, engelliler arasında önemli bir yere sahiptir(11).

Ortopedik engelli kişiler kendi içinde de “Yürüyebilen engelliler” ve “Tekerlekli sandalyeye bağlı engelliler” şeklinde sınıflandırılmaktadır. “Yürüyebilen engelliler” grubunda yardıma ihtiyaç duymadan yürüyebilenler, herhangi bir dayanak veya bastonla yürüyebilenler ve koltuk değneğiyle yürüyebilenler yer almaktadır. “Tekerlekli sandalyeye bağlı engelliler” grubunda ise; tekerlekli sandalyeye bağımlı olan fakat ara sıra yürüyebilenler, vücudun üst kısmını tümüyle kullanabilenler ve vücudunun hiçbir bölümünü kullanamayan engelliler bulunmaktadır (12).

2.2.6.Diğer Engelliler

Kalıcı rahatsızlıkları olan ve sürekli bakım ve tedaviye ihtiyaç duyan kişiler ile yaşlılar, hamileler ve geçici engelliler bu grupta yer almaktadır (12).

2.3.Engelliliğin Dünyada ve Türkiye’de Yaygınlığı

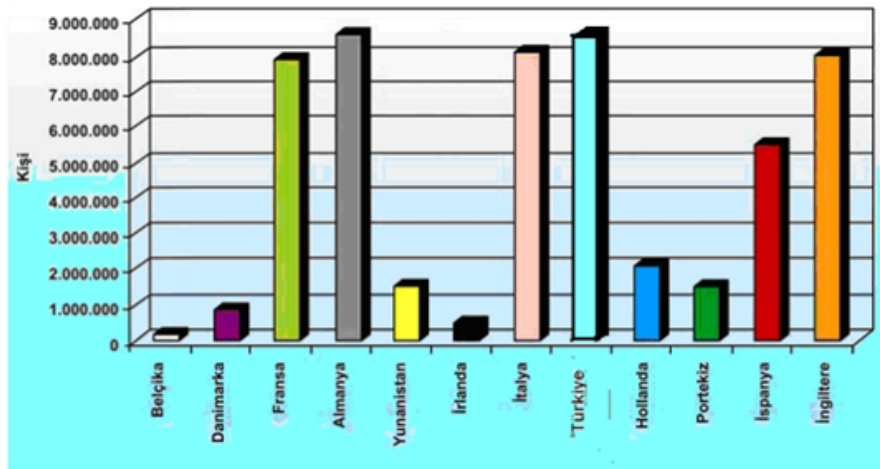
Birleşmiş Milletler verilerine göre bugün dünyada 500 milyondan fazla insan fiziki ya da zihinsel bir engel ile yaşamaktadır. Çoğu yerde özürlü insanlar önceleri saklanan, unutilan veya alt sınıf olarak görülen bir kesimdir. Ne yazık ki hâlen özörlölere böyle yaklaşılan toplumların varlığı da bir gerçektir. Özörlölü insanların da diğerleri gibi istihdam, seyahat, turizm, alış veriş, boş zaman uğraşları gibi yaşamın birçok kesitlerinde yer alabileceğı düşüncesi çok az ilgi görmüştür. 1981 yılının Birleşmiş Milletler tarafından ‘‘Uluslararası Özörlölüler Yılı’’ olarak ilân edilmesiyle, bu gruptaki insanlara yönelik davranışlarda önemli ölçüde anlayış değışikliği gözlenmiştir. Bu değışikliği pekiştirmek amacıyla, yine Birleşmiş Milletlerce 1983–1992 yılları ‘‘Özürlölü İnsanlar On Yılı’’ olarak belirlenmiş, bu dönemde belirginleşen ve ‘‘Özürlölü İnsanlara Yönelik Dünya Eylem Programı’’ ile daha da gelişen anlayış, günümüzde çağdaş toplumun vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, 1997 yılındaki Dünya Engelliler Günü nedeniyle

verdiği mesajında engellileri dünyanın "en büyük azınlığı" olarak nitelemiştir. Engelliler için yıllardır ihmal edilmiş etkili yasal düzenlemelerin, birçok ülkede (özellikle de gelişmiş ülkelerde) hayata geçirilmesi ve bu yasal düzenlemelerin yavaş yavaş etkisini göstermeye başlaması, eskiye oranla çok daha mobil hale gelmiş, çeşitli ekonomik ve sosyal olanaklara kavuşmuştur(18).

Her 5 vatandaşından birinin engelli olduğu ABD'nin bu alandaki önde gelen sivil toplum örgütleri arasındaki Engelliler İçin Seyahati Geliştirme Derneği'nin (SATH) 1999 yılında Florida'da düzenlediği Dünya Engelliler Seyahat Konferansı, ABD'deki engellilerin toplam nüfusunun 50 milyona yaklaştığını ve bu kesimin alım gücünün 175 milyar dolara ulaştığını belirtmektedir(18).

Engellilerin Avrupa nüfusu içinde nasıl bir yeri olduğuna ilişkin çok kesin rakamlar bulunmasa da, 1992 yılında Avrupa'nın istatistik örgütü durumundaki EUROSTAT tarafından yayınlanan verilere göre Avrupa'nın yetişkin nüfusunun %11'i resmen özürlü olarak tanımlanmaktadır. Avrupa ülkelerine göre özürlü insanların nüfusu aşağıdaki gibi dağılmaktadır(18).

OECD ülkelerinde engelli nüfus artmaktadır. Buna ilave olarak, engelli nüfusun artışını önlemeye yönelik çalışmalar da istenilen sonuçları verememektedir. Dünyada yaklaşık beş yüz milyon engelli yaşamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise bu değer elli milyondur. Bu rakamlar çerçevesinde konu değerlendirildiğinde, dünyadaki toplam yetişkin nüfusun %24'ünün, toplam çocuk nüfusunun ise %7'sinin engelli olduğu tespit edilmektedir(19).

Şekil 2.1. Avrupa Ülkelerinde Özürlü Nüfus Sayısı (Türkiye sonradan eklenmiştir) (MPM) (18).

Şekil 2.1’de görüldüğü gibi Türkiye de 8,5 milyon engelli olduğu tespit edilmiştir. Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında Almanya’yla eşdeğer bir sonuç vermektedir.

Tablo2.1.Türkiye’de Özürlülük Oranının Bölgelere ve Yaşlara Göre Dağılımı

Toplam Özürlü Nüfus				Ortopedik, Görme, İşitme, Dil ve Konuşma ve Zihinsel Özürlü Nüfus			Süreğen Hastalığa Sahip Olan Nüfus		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye Yaş Grubu	12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.05	11.33
0-9	4.15	4.69	3.56	1.54	1.70	1.37	2.60	2.98	2.20
19-19	4.63	4.98	4.28	1.96	2.26	1.65	2.67	2.72	2.63
20-29	7.30	7.59	7.04	2.50	3.34	1.74	4.80	4.24	5.30
30-39	11.44	10.43	12.42	2.56	3.18	1.95	8.89	7.26	10.46
40-49	18.07	15.15	21.08	2.65	3.29	1.99	15.43	11.86	19.09
50-59	27.67	22.56	32.67	3.23	3.73	2.74	24.44	13.83	29.94
60-69	36.96	31.60	42.02	5.14	5.65	4.65	31.82	25.95	37.37
70 +	43.99	39.77	47.77	7.89	8.45	7.38	36.10	31.32	40.39
Bilinmeyen	11.68	6.30	14.17	0.34	0.53	0.25	11.33	5.77	14.09
Kentsel Alan	12.70	11.38	13.99	2.20	2.60	1.81	10.49	8.78	12.18
Kırsal Alan	11.67	10.69	12.63	3.16	3.74	2.59	8.50	6.95	10.04
Marmara Bölgesi	13.13	11.66	14.59	2.23	2.60	1.87	10.90	9.05	12.73
Ege Bölgesi	11.86	10.69	13.00	2.59	3.15	2.05	9.27	7.55	10.95
Akdeniz Bölgesi	12.16	11.15	13.15	2.60	2.99	2.21	9.56	8.16	10.93
İç Anadolu Bölgesi	12.52	10.78	14.23	2.60	3.01	2.20	9.92	7.77	12.03
Karadeniz Bölgesi	12.98	11.62	14.32	3.22	3.66	2.80	9.76	7.97	11.52
Doğu Anadolu Bölgesi	11.80	11.29	12.30	2.53	3.18	1.90	9.26	8.10	10.41
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	9.90	9.86	9.94	2.72	3.45	1.99	7.18	6.41	7.96

Kaynak: (DİE,ÖİB, 2004: 6) (Özürlüler İdaresi Başkanlığı)

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması’na göre Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29’dur. Tablo 2.1’den de anlaşılabileceği üzere, toplam nüfus içerisinde ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli bireylerin oranı % 2,58 olup sürekli hastalığı olanların toplam nüfus içerisindeki payı % 9,70’tir. Engelli

nüfusun cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde, erkeklerin oranının ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli grubunda daha yüksek bir orana sahip olduğu gözlemlenirken sürekli hastalığa sahip olan nüfusta ise kadınların oranının daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Engellilik oranının coğrafi bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli oranı %3,22 ile en yüksek Karadeniz Bölgesi'nde görülürken %2.23 ile en düşük Marmara Bölgesi'nde gözlemlenmektedir. Sürekli hastalığı olanların %10,90'luk oranla en yüksek Marmara Bölgesi'nde olduğu belirlenirken, en düşük görüldüğü bölge ise %7.18 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir(20).

2.3.1. Elazığ İlindeki Engelli Sayısı

Elazığ Doğu, Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzasında yer alan bir il. Doğuda Bingöl, batı ve güneybatıda Malatya, kuzeybatıda Erzincan, kuzeyde Tunceli, güneyde ise Diyarbakır illeriyle çevrilidir. 40°21' ve 38°30' doğu boylamları ile 38°17' ve 39°11' kuzey enlemleri arasında yer alır. Türkiye'nin büyük baraj göllerinden olan Keban Barajı bu ildedir. Ziraat'lamadenciliğin yarıştığı ve maden bakımından çok zengin olan Elazığ, tarihi Harput şehrinin devamıdır. Trafik numarası 23'tür(21).Elazığ nüfusu 2013 yılına göre 347.857'dir(22).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre2011 yılı itibariyle Elazığ'daki engelli birey sayısı 42513 kişidir(23).

2.4.Binalar ve Kamuya Açık Alanlarda Engelliler İçin Fiziksel Çevre Düzenlemeleri

Kamu alanları, özel ve genel ihtiyaçların görünür olduğu yerlerdir. Çünkü şehirlerdeki kamu hayatı buralarda gerçekleştirilir ve sosyo-ekonomi ve kamu kültürü nedeniyle sürekli değişir (24).

Özürlü kullanıcı için mekân tasarımlarında, genel kullanıcılar için düşünülen temel gereksinimlerin yanında, bireyin fiziksel veya psikolojik durumu göz önüne alınmalıdır. Özel kullanıcılar için birçok farklı durum olabilir. Bu özel durumun insanların hareketlerini, fiziksel kapasitelerini, psikolojik yapılarını ne kadar etkilediği dikkatle incelenmeli, gerekli inceleme tamamlandıktan sonra, bir hareket planı oluşturularak kişinin ihtiyaç duyduğu gereksinimler yerine getirilmelidir. Aslında özürlü kullanıcı için mekân tasarımı, özür durumlarından dolayı kişilerin

kısıtlanan hareketlerini, gerek fizyolojik gerekse psikolojik ekipmanlar vasıtasıyla yapabilir hale gelmesi ve tek başına hayatını devam ettirebilmesidir(25).

Özürlü kişiler yaşam alanlarında görmezden gelinmekte ve gerek iç ve gerekse dış mekan tasarımlarında ulaşılabilirlikleri yok denecek az bir boyuttadır.Yaşamın her alanını engellilerin de kullanabilecekleri göz önünde tutulmalı ve engellilere uygun standartlar saptanıp onlara göre dizaynlar yapılmalıdır.

Özürlü kullanıcı için mekân tasarlanırken, kullanıcının özrünün ne olduğu, hangi hareketleri yapmakta zorlandığı veya hangi hareketleri yapabildiği araştırılmalıdır. Asıl amaç bireyin mekânda kimseye ihtiyaç duymadan bağımsız hareket edebilmesidir. Özürlü insanların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, özürlü olmayanlarla farklı olmakla birlikte temelde benzerdir. Özürlü olarak bireyleri, toplumun ayrı bir kesimi olarak niteleme yerine bütünleşmiş bir parçası olarak algılayabilmek ve mekânda da buna olanak sağlayabilmek amacıyla fiziksel çevreye ulaşılabilirliğini sağlamak gerekmektedir. Tüm insanlar gibi, özürlü insanların da hizmetlerden eşit fırsatlarda yararlanması, işine, okuluna, alışverişe, spor alanlarına, parklara, özürlü olmayan insanların kullandığı yollarla ve taşıtlarla gidebilmesi gerekmektedir. Herkes, tüm yaşamsal alanlara ulaşmak hakkına sahiptir. Bu, çağdaş toplum olmanın önemli bir gereğidir ve yerel yönetimlerle bu konuda çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler, yaptıkları teknik alt yapı yatırımlarıyla, kent mekânının şekillenmesinde önemli role sahiptir. Kentsel ulaşım hizmetlerinin, kentteki her açık alan ve yapının özürlüler için ulaşılabilirliğinin yerel yönetimlerce sağlanıyor olması, özürlülerin sosyal yaşama katılmasında en önemli unsurdur. Özürlülerin fiziksel çevreye ulaşılabilirliklerinin sağlanmasının yanında, çevre faktörlerinin öze neden olması da bir diğer konuyu oluşturmaktadır. Özellikle trafik kazaları ve trafik kurallarına uyulmaması, bu sistemlerin bir bütün olarak sunulmaması, öze neden olduğu gibi özürlülerin ulaşılabilirliğini de kısıtlamaktadır. Ulaşılabilirlik ve kullanım açısından; Kamusal binalara (kamunun kullanımına açık resmi ve özel tüm yapılar) erişim, açık alanlar (sokak, cadde ve meydanlar, parklar, rekreasyon alanları v.b.), konutlar, toplu taşımacılık ve trafik düzenlemeleri konularında, yerel yönetimler yasal sorumlu ve yetkili olarak çözüm getirmek zorundadır(25).

Öte yandan, insanların doğal çevrenin bazı etkilerinden korunmak ve daha rahat yaşamak amacıyla çeşitli teknikler uygulayarak oluşturdukları çevre fiziksel çevre olarak tanımlanabilir. Genellikle bina ve çevre düzenlenmesi tasarımları, ortalama özelliklere sahip insanlara göre yapılmaktadır. Oysa ülkemizde engelli vatandaşların sayısı sekiz milyona yaklaşmakta; onların evlerinden çıkabilmeleri ve toplum yaşamına katılabilmeleri için engellilerin de rahatça ulaşabilecekleri ve kullanabilecekleri bir çevre düzeni yaratma gerekliliği ortaya çıkmaktadır (1).

Burada göz önüne alınması gereken en önemli noktalardan birisi, engelli için tamamen ayrılmış sadece onlara özgü bir çevre oluşturmak yerine genç, yaşlı, engelli ve toplumun tüm kesimlerinin kolaylıkla kullanabileceği bir çevre oluşturmaktır. Çünkü engelliler için uygun ancak izole bir ortam hazırlanması onları toplumdan dışlamak anlamına gelebilir. Günümüzde engelli vatandaşlarımızın günlük hayatta karşılaştıkları en önemli problemlerden birisini yaşadıkları çevredeki mimari faktörlerden kaynaklanan engeller oluşturmaktadır. Engelli bireylerin toplum yaşamına katılabilmeleri ve kendi işlerini kendilerinin yapabilmeleri için onların güvenli bir şekilde ortak kullanılan mekânlarına ulaşabilmeleri ve bu mekânları, özgürce ve güveni bir şekilde kullanabilmelerinin sağlanması gerekmektedir (1).

Binaların engelliler için tasarım ve inşasında Evrensel Tasarımın Ana İlkelerinin dikkate alınması gerektiği birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Evrensel Tasarımın ana ilkelerini Şekil 2.1’de görmek mümkündür. Bu ilkelerde tasarımın nasıl olması gerektiği konusundaki ölçütler ortaya konulmaktadır. Bu ölçütler engelli ihtiyaçlarını da dikkate almaktadır.

Prensip	Tanım
Eşitlikçi Kullanım	Tasarım faydalıdır ve farklı yeteneklere sahip insanlara pazarlanabilir.
Kullanım Esnekliği	Tasarım geniş bir aralıktaki tercih ve yeterlilikleri karşılar.
Basit ve Sezgisel Kullanım	Kullanıcının deneyim, bilgi, dil becerileri veya mevcut konsantrasyon seviyesine bakılmaksızın, tasarımın kullanımının anlaşılması kolaydır.
Somut (anlaşılabilir) Bilgi	Tasarım gerekli bilgiyi, kullanıcının algılama yeterlilikleri veya ortam şartlarına bakılmaksızın, kullanıcıya iletebilir.
Hata Toleransı	Tasarım, kaza ve istenmeyen hareketlerin ters etkilerini ve zararlarını en aza indirir.
Düşük Fiziksel Gayret	Tasarım, en düşük yorgunlukla, etkin ve rahatça kullanılabilir.
Yaklaşım ve Kullanıma Uygun Boyut ve Yer	Kullanıcının vücut ölçüleri veya hareketliliğine bakılmaksızın, yaklaşma, ulaşma, manipülasyon ve kullanım için uygun alan ve ölçüleri sağlar.

Şekil 2.2. Evrensel Tasarımın Ana İlkeleri(26).

Şekil 2.2’den de görüleceği gibi, evrensel tasarım ilkeleri engellileri de kapsayacak içeriktedir. Mesela, kullanım esnekliği, düşük fiziksel gayret, yaklaşım ve kullanıma uygun boyut ve yer esasları engellilerin de işine yarayacak hususlar içermektedir.

2.4.1.Ulaşılabilirlik

Ulaşılabilirlik hizmet ve imkânlarla ulaşamayan kişilere eşit erişim verme ile ilgili aktivitelerdir. Engelli kişiler her şeye bütünüyle ulaşamayan kişilerdir(27).

Toplumsal ve kamusal hatta bireysel yaşam alanları toplumun çoğunluğuna göre tasarlandığı için diğer kişiler açısından engel teşkil etmeyen ulaşım ve mekânsal özellikler, engelli kişilerin haklarını kullanmalarını önleyen bariyer niteliğindedir (28).

Bu konuda Başbakanlık tarafından yayınlanan ÖİB I. Özürlüler Şurası: Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler, Komisyon Raporlarında bu husus şöyle ifade edilmektedir:

Ulaşılabilirlik konusu ülkemiz için oldukça yeni bir alandır. Özürlülerin diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamlarını sürdürmesi ancak yapılı çevrenin ulaşılabilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanmasıyla sağlanacaktır. Engelsiz mekân ve hizmetlerin hayata geçirilmesi; yapılı çevreyi oluşturan tüm kentsel alanların, ulaşım sistemlerinin ve bilgiye erişimin bir bütün olarak planlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu alanlardan birindeki eksiklik sistemin bütününe ulaşılabilirliğini olumsuz etkileyecektir (29).

Yaşamda herkes eğitim görme, çalışma, sağlık olanaklarından faydalanma, sportif faaliyetlere katılma ve eğlenme konularında aynı hakka sahiptir. Özürlü-özürsüz tüm vatandaşlardan toplanan vergiler yoluyla oluşturulan yapılar, yollar, ulaşım araçları ve kentsel donatıların sadece sağlıklı insanların ihtiyacına göre düzenlenmesi adil ve çağdaş bir yaklaşım olmayıp, söz konusu tesislerden özürlü-özürsüz herkesin yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kişilerin bazı tesisleri kullanmak veya kendi hizmetlerini sunmak için istedikleriyere gitmek konusunda engellenmemesi, sosyal ve ekonomik başarı için de bir gerekliliktir(29).

Kısaca, bireyin toplumsal faaliyetleri yerine getirmesinde engel oluşturmeyan özürlü, toplumsal veya mekânsal düzenlemelerdeki yetersizlikler ya da yanlışlıklar nedeniyle bir engel haline gelmektedir.

Ülkemizde yapılanmış mevcut yaşam çevreleri, hem özürlüleri engelli hale getirici hem de özürlü olmayanların hareketlerini kısıtlayıcı çeşitli engeller bulundurmaktadır.

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29'dur. Yaklaşık 8,5 milyon özürlü, yapılı çevrede hareketliliklerini kısıtlayan çok sayıda engelin ve uygun olmayan düzenlemelerin bulunması nedeniyle, toplumsal hayata katılımında sorunlar yaşamaktadır (29).

Mevcut yapılı çevredeki eksikliklere örnek olarak sayılabilecek hususlar şunlardır:

- Açık alanlarda; tekerlekli sandalye kullananlar için kot farkları (örneğin standartlara uygun inşa edilmemiş kaldırımlar) standartlara uygun olmayan rampalar, mevcut rampaların önünün kapalı olması, görme özürlüler için hissedilebilir yönlendirici kaplama donatılarının uygulanmaması, üst geçitlerin herkesin rahatlıkla kullanabileceği rampalı veya asansörlü olmak yerine merdivenli olması, görme özürlüler için yürüyüş güzergâhında tehlike yaratan elemanlar (direk, ağaç gibi), çocuk oyun alanlarının özürlü çocukların da faydalanabileceği biçimde tasarlanmaması, alt yapı ve inşaat çalışmaları sırasında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması,

- Toplu taşımada alçak tabanlı ve basamaksız otobüslerin tercih edilmemesi,
- Bina girişlerinde rampa bulunmaması, mevcut rampaların standartlara uygun olmaması, bina iç mekânlarında da standartlara uygun olmayan merdiven ve asansörler, iç mekânlarda, özellikle yoğun kullanıma sahip kamu binalarında görme özürllüer için hissedilebilir yönlendirici kaplama malzemelerinin uygulanmaması, kamu kurum/kuruluşlarının binalarında ve kamusal kullanıma açık diğer iç mekânlarda özürllüer için uygun tuvaletlerin bulunmaması, yoğun biçimde kullanılan ve büyük kamu binalarında görme özürllüere yönelik kabartma haritaların bulunmaması (29).

Toplum hayatına herkesin eşit şekilde katılımında ulaşılabilirlik büyük önem taşımaktadır. Ulaşılabilirlik, temel bir insan hakkı olmasının yanı sıra insanların sosyal ve ekonomik faaliyetlere katılmalarını sağlar. Evinden çıkıp toplum hayatına katılmaya, üretken olmaya hazırlanan her birey için şehrsel çevre engelleyici olmamalıdır. Engelli, ağır sakat, hasta, yaşlı dâhil olmak üzere tüm kent insanlarının rahat hareketine imkân veren bir şehrsel çevre elde edilebilmesi başta yerel yönetimler olmak üzere tüm kamu kurumlarının yasal sorumluluğundadır(30).

Kentsel mekânda her engel grubunun yaşamını rahatça devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu kentsel mekân düzenlemeleri, sahip olunan engelin türüne göre farklılık göstermektedir. Bir görme engelli, sesli trafik lambaları gibi kentsel donanımlara ihtiyaç duyarken, bir ortopedik engelli, tekerlekli sandalye kullanıcısının da yararlanabileceği, özel olarak tasarlanmış toplu taşıma araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Kentsel mekânın fiziksel engelliler için yaşanabilir hale getirilmesi için tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir biçimde engellilerin kullanımına sunulması önemli bir zorunluluktur. Ancak bu şekilde engelli bireyler rahat bir yaşama kavuşabilecek ve Hazer'in belirttiği üzere her birey gibi engelli bireylerin de yaşama katılmaları sağlanabilecektir (30).

2.4.2.Engelliler İçin Gerekli Fiziksel Çevre Düzenlemeleri

Yaşanan çevredeki çeşitli kot farklılıkları kaçınılmaz olmasına karşın engellilerin bu kot farklılıklarını kolaylıkla aşabilmelerini sağlayacak önlemler alınması da mümkündür. Asansörler çok katlı binalarda ulaşılabilirliği sağlarken

rampalar, bina girişlerindeki kot farklılıkları ile 2 cm den yüksek kot farklılıklarını aşmak için düzenlenmelidir (1).

2.4.3.Bina Girişleri İçin Temel Kurallar

- Tüm ticari, idari, kamu binaları ile mesken binalarının ana girişleri yaya kaldırımından itibaren engelsiz olmalıdır.
- Tüm ticari, idari ve kamu binalarının en az bir girişi özürllüler için kullanılabilir olmalıdır.
- Bina girişi kaygan olmayan sert malzemedan yapılmalı ve iyi aydınlatılmalıdır.
- Kamu ve ticari bina giriş merdivenlerinin merdivenli olması halinde özürllülerin kullanabileceği eğimde rampa yapılmalıdır.

Bina girişleri, özürllüler için zemin seviyesinden doğrudan erişime uygun olmalıdır. Tekerlekli sandalye kullananlar için asıl girişin, binanın ana girişi olması arzulanır. Binalara eşiksiz girilebilmelidir. Giriş hollerinde tekerlekli sandalyeler için gerekli hareket alanı bulunmalıdır. Bu da genel olarak hiçbir çıkıntı ve kapı açılışı tarafından engellenmemiş 150cm çapında bir dairedir (31).

Kamu ve ticari bina girişlerine basamaksız olarak, en fazla %5 eğimli bir rampa ile ulaşılabilmelidir. Binanın ana girişi, hiçbir şekilde tekerlekli sandalyenin girişine uygun değilse, alternatif ulaşılabilir bir giriş yapılmalıdır. Kamu ve ticari bina girişlerinde özürllülerin kullanacağı giriş ve çıkışlar uygun işaret veya sembolle belirtilmelidir. Bina girişlerindeki merdivenlerin ve rampaların her iki yanına mutlaka trabzan ve küpeşte yer almalıdır. Bina girişlerindeki rampaların başında ve sonunda farklı dokuda sahanlık bulunmalıdır. Rampa başlangıç ve bitiş sahanlıkların boyutları 150x150 cm'den az olamaz. Rampa ve sahanlıklarla ilgili ölçü ve eğimler TS9111 (TS 9111 Özürllü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları standardı)'na uygun olmalıdır (32).

Yaya kaldırımlarından binalara doğrudan girişte, bina inşaat sınırı yaya yolu ile sınır teşkil ediyorsa, girişler düzayak olmalıdır (31).

2.4.3.1. Otopark

Özürllüler için üretilen arabalar olduğu için özürllüler için park yeri düzenlemeleri de kaçınılmazdır. Bireyin özür durumuna göre özel olarak yapılmış ve

devlet kontrolünde satılan bu araçları özürllülerin kullanmasında sakınca yoktur. Özürllüler de alışveriş merkezlerine hava alanlarına gidebilmekte ve araçlarını bırakacakları yer olan otoparklardan yararlanmaktadır. Ancak özürllüler için ayrılmış otoparklar yerine normal otoparklarda özürllüler için yer ayrılması daha ekonomiktir. Açık otoparklar: Tekerlekli sandalye kullanan kişinin rahat hareket edebileceği bir park alanına sahip olabilmesi için her alanın bir kenarında arabaya giriş koridoru bırakılmalıdır. Eğer bu alan sağlanmış olursa 240–270cm arasındaki standart park sahaları yeterli olacaktır. Ulaşılabilir park alanları yanında gereken alana giriş koridoru denir. Ulaşılabilirlik için otopark yüzeyi ile aynı düzlemde olan giriş koridoruna ihtiyaç duyulur. Bu da en az 150cm eninde ve park alanı boyunda olmalıdır. Giriş koridorları, yaya kaldırımını ya da yayanın gidebileceği giriş kolaylığı sağlayan patika şeklindeki bir rotaya birleştirilmelidir. 150cm giriş koridoru, araç kapılarının açılmasına, manevralı tekerlekli sandalyeye ve araca binmeye çalışan yayaya alan sağlar. Dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biriside, park alanı ile ulaşılacak yer arasında yükseklik farkının bulunmamasıdır. Eğer yükseklik farkı var ise mutlaka rampalar oluşturulmalı ve ulaşım sağlanmalıdır (33).

2.4.3.2. Rampalar

Hareket kısıtlılığı olan kişiler dahil tüm yayaların rahat hareket edebileceği uygun bir eğimde olan yapılardır.

2.4.3.2.1. Giriş Rampası

Rampalar, farklı yüksekliklerdeki düzlemleri birbirlerine bağlayan eğik düzlemlerdir. Bir kısım insanların caddeden kaldırıma daha rahat geçişleri için de rampa kullanılır. Kaldırım rampaları özürllü ve yaşlı insanlarla, çocuk arabası süren annelerin 101şehirdeki özgür yürüyüşlerinin kesintisiz olmasını sağladığından çok önemlidir. Şehirsel çevredeki rampaların varlığı ve yokluğu, kişi için bazen hayatın devam edişi veya hayatın durdurulup kişinin hayatın dışına itilişi anlamlarına gelmektedir.

Yapılacak rampalar en fazla % 8 eğimde, en az 90 cm genişliğinde ve kaymaz malzemeden olmalıdır. Rampaların başlangıç ve bitişlerinde tekerlekli sandalyenin durup manevra yapabileceği ölçüde sahanlık olmalıdır. Rampa

kenarlarında 90 cm yüksekliğinde korkuluk bulunmalı, korkuluğun tutunma barlarının çapı 5 cm'yi aşmamalıdır(31).

Rampalar özellikleri:

- Hareket kısıtlılığı olan kişiler dahil tüm yayaların rahat edebileceği uygun bir eğimde olmalıdır.
- Yeterli genişlikte olmalıdır.
- Güvenli olmalıdır.
- Sürekliliğinin olması gerekir.

Yayaların yürüyüş güzergâhı üzerindeki yükseklik farklarını kolayca aşmaları için rampalardan faydalanılmalıdır. Kaldırımda döşeme seviyesinden 1.3 cm'den daha fazla bir kot farkı varsa rampa yapılmalıdır. Rampalarda tekerlekli sandalye kullanıcıları, bebek arabalı ve görme özürlülerin de rahat ve yorulmadan kullanabilmeleri için gerekli koşullar sağlanmalıdır (31).

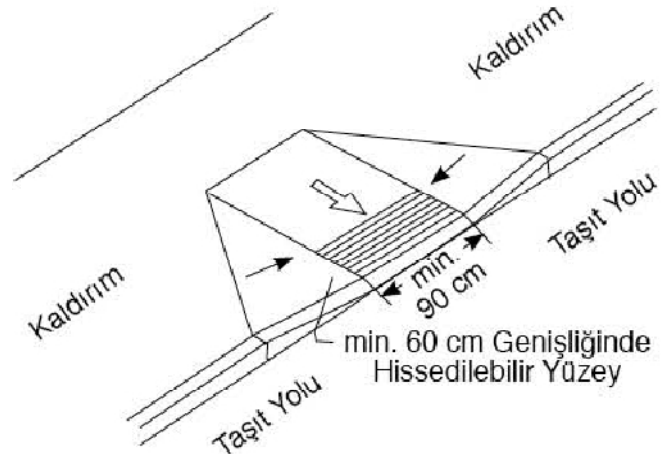
2.4.3.2.2. Rampalarda Eğim

Yaya yolu güzergâhında bulunan rampaların eğimi en fazla % 5 (1/20) olmalıdır. Rampa yatay uzunluğu 200 cm'den fazla ise veya rampa yüksekliği 15 cm'den fazla ise rampanın her iki tarafında korkuluk bulunmalıdır. Rampalar düz, sert, sabit ve kaymayı (ıslak/kuru) önleyici yüzeye sahip olmalı, üzerinde, başlangıç ve bitişinde drenaj ızgarası bulunmamalıdır.

Bordür rampaları TS 12576' uygun kaldırımlara iniş ve çıkışlarda seviye farklarının giderilmesi için yapılan rampalardır. Bu rampalar kaldırım sınırları içerisinde, taşıt yoluna taşmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bordür rampaları en az 90 cm genişliğinde, eğimi en fazla %8 (1/12) olmalıdır (31).

Üç yöne eğimli rampanın yapılamayacağı yerlerde, Şekil 3.2'deki gibi tek yöne eğimli rampa yapılmalıdır (31).

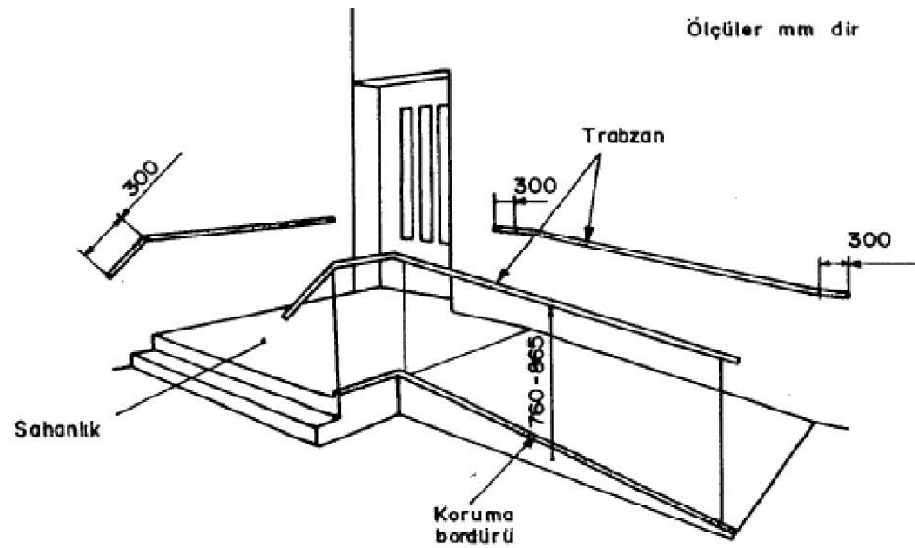
Şehir içi yollardaki kaldırımlarda rampa düzenlemesi yapılacağı zaman, kaldırımın dar olmasından dolayı en fazla %8 eğimde rampa yapılamıyorsa, yola paralel rampalar yapılmalıdır. Kaldırım kenarlarında yapılacak rampaların genişliği ise en az 90 cm olmalıdır (31).

Şekil 2.3.Kaldırım kenarlarında yapılacak olan rampaların eğimleri

2.4.3.2.3. Bina Giriş Rampalarının Eğimi

Bina giriş rampalarının net genişliği en az 90 cm, tercihan 100 cm olmalıdır. Kamu kullanımına açık binalarda bu net genişlik en az 100 cm olmalıdır. Rampa yatay uzunluğu 200 cm'den fazla ise veya rampa yüksekliği 15 cm'den fazla ise rampaların her iki tarafında korkuluk bulunmalıdır. Rampalar düz, sert, sabit ve kaymayı önleyici (ıslak/kuru) yüzeye sahip olmalı, üzerinde, başlangıç ve bitişinde drenaj ızgarası bulunmamalıdır(31).

Şekil 2.4.Bina Giriş Rampası

2.4.3.2.4. Rampalarda Yüzey Kaplaması

Görme özürlü yayaaların rampaları güvenli şekilde kullanabilmeleri için rampaların başında ve sonundaki sahanlık alanlarına 150 cm uzunluğunda farklı

dokuda malzeme döşenmeli, rampaların yüzeyleri sert, stabil, kaymaz ve çok az pürüzlü malzeme ile kaplanmalıdır. Kaldırım kenarlarında yapılacak rampalarda, 60 cm genişliğinde hissedilebilir yüzeyler yapılmalıdır. Bu yüzeylerin rengi, zemini oluşturan asıl malzemenin rengine kontrast olan bir renkten seçilmelidir.

Kaldırım kenarlarında yapılan rampaların yol ile birleştiği alanda rögar, ızgara gibi altyapı elemanları bulunmamalıdır. Rampa yanında kullanılacak bitkilendirmelerde, yüzeyi kaygan hale getirmeyecek, meyve dökmeyecek bitkiler seçilmelidir (31).

2.4.3.3.Yer Kaplaması

Binalarda yer kaplaması sert, sabit ve kaymaz (ıslak/kuru) malzemelerden seçilmelidir. Yer kaplaması olarak seçilen malzeme tekerlekli sandalyenin hareketini zorlaştıracak derecede pürüzlü ve delikli yüzeye sahip olmamalıdır. Temizlik sırasında ıslanan kaplamanın, kullanıcıların (özellikle koltuk değneği, baston vb.) kaza geçirmesini önlemek için kaymaması gereklidir. Bazı malzemelerin özellikleri hava koşulları (yağmur, kar vb.) ısı, nem kullanım yoğunluğu gibi dış etkenlerden dolayı değişiklik gösterebilir. Malzeme seçimi yapılırken bu etkenler de göz önüne alınarak mekânın kullanım amacına, bulunduğu yere, eğime uygun malzemeler seçilmelidir (31).

Yer kaplaması kaygan olmamalıdır. Kalın halılar, yumuşak ve tutan halılar kullanılmamalıdır. Yapıştırılan halı kullanıldığında, zemin ile yapıştırıcı ve yapıştırıcı ile halı arasındaki hareket, halının kamburlaşıp çarpılmasına sebep olabileceğinden, minimum olmalıdır (mümkünse hiç olmamalıdır). Görme engelliler için halı tipi malzemeler kullanılmamalıdır. Ses yansıtıcı yüzeyler, görme engellilere yön bulmada yardımcı olur(18).

2.4.3.4.Koridor Genişlikleri

Ayrıca binalar da koridor durumunu da göz önünde bulundurmakta fayda var.Binalarda koridor genişlikleri tekerlekli sandalye kullanıcılarının durumuna göre dizayn edilmelidir.

Koridor boyunca dönüş varsa koridor genişliği 915mm den az bırakılmamalıdır. Eğer koridorlar 915mm genişliğinde ise dönülecek alan 1220mm

den az olmamalıdır. Tekerlekli sandalyenin 360 derece tam manevra yapabilmesi için 1525mm X 1525mm bir alan gereklidir(1525mm Çapında Bir Daire)(18).

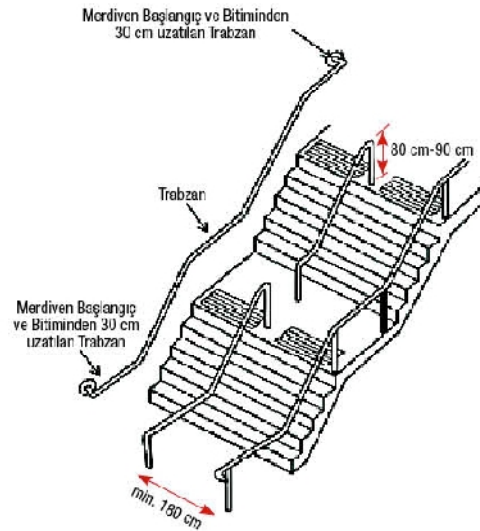
2.4.3.5. Merdivenler

2.4.3.5.1. Merdivenlerin Boyutları

Dış mekânlarda yapılacak merdivenler TS 9111'e uygun olmalıdır. Merdivenler asansör veya rampanın yanında ilave olarak bulunmalıdır. Görme özürllülerin kullandığı binalarda, merdivene yandan yaklaşılmasını sağlamak amacıyla merdiven yürüyüş istikametine dik olarak konmalıdır. Bu yapılamıyorsa, uygun malzeme ve donanımlarla merdiven başlangıcı çok iyi belirtilmelidir (31).

Merdivenlerde basamak genişliği en az 28 cm, basamak yüksekliği 15–16 cm olmalıdır. Görme özürllüler için bir kat merdiven basamaklarının alt ve üst basamaklarında veya sahanlıklar arasında veya her basamağın ön kenarında farklı işaret kullanılmalıdır. Uzun ve dik merdivenler 8–10 basamakta bir sahanlıkla kesilmelidir (Şekil 2.4) (31).

Basamaklar sert, kaymayan ve mat malzemelerden yapılmalı, doğal veya yapay olarak aydınlandığında, yansıma veya parlama ile göz almamalıdır. Basamak uçları takılmayı engellemek için çıkıntılı olmamalıdır. Her bir basamak ucunda kaymayı önleyici detay veya şeritler uygulanmalıdır. Bu şeritler merdivenin rengi ile zıtlık oluşturacak şekilde, tercihen sarı olmalıdır (31).

Şekil 2.5.Merdiven Ölçüleri

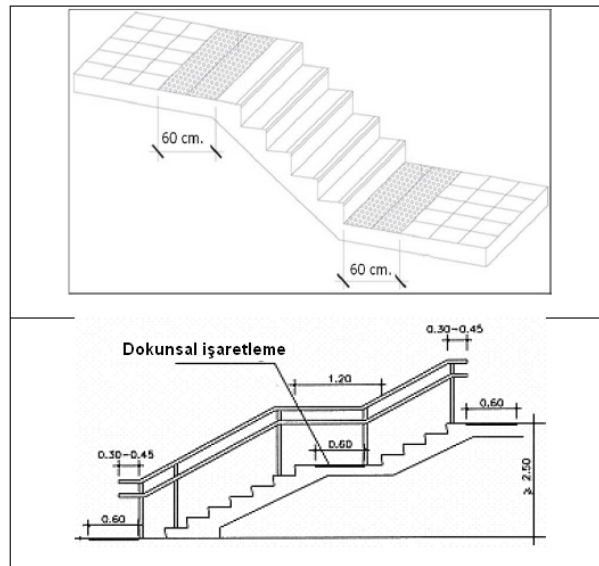
Merdivenlerin ilk ve son basamağında ve sahanlıklarda görsel zıtlık sağlanmalıdır. Tercihan 4 cm –5 cm eninde görsel uyarı bandı her basamağın ucuna,

merdiven genişliğinde yerleştirilmelidir. Hissedilebilir uyarıcı yüzey, merdivenin her sahanlığının, basamakların başladığı ve bittiği yerlerinde, merdiven genişliğince bulunmalıdır. Hissedilebilir uyarıcı yüzey, merdiven yönünden 60 cm uzunluğunda, ilk basamak başlamadan 30 cm önce bitecek (boşluk bırakacak) şekilde yerleştirilmelidir. Hissedilebilir uyarıcı yüzey basamakların alt ve üst tarafında kullanıldığında, merdiven boşluğundaki ilk ve son basamakların görsel olarak algılanmasını azaltmalıdır. Hissedilebilir uyarı yüzeylerinin diğer özellikleri hissedilebilir yüzey ilgili standardına uygun olmalıdır (31).

Küpeşteler kolayca kavranabilecek biçimde olmalıdır. Küpeşteler yere veya duvara emniyetle yük taşıyabilecek ve iletebilecek şekilde tutturulmalıdır. Korkuluk üzerinde 70 cm ve 90 cm’de olmak üzere iki ayrı yükseklikte küpeşte yapılmalıdır.

Küpeşteler kolayca tutulabilecek özellikte olmak üzere farklı şekillerde biçimlendirilebilir. Daha rahat kavranabilme açısından dairesel küpeşteler önerilir. Küpeştelerin çapı veya genişliği 32 mm – 40 mm arasında olmalıdır.

Aynı yöne devam eden merdivenli yollarda; 8-10 basamakta bir sahanlık yapılmalıdır. Ortak merdiven ve sahanlık genişlikleri konut yapılarında 120 cm’den, diğer yapılarda 150 cm’den az olmamalıdır. Yine, merdiven başlangıç ve bitiş sahanlıklarının uzunlukları 150 cm’den, genişliği merdiven genişliğinden az olamaz çıkıntılardan kaçınılmalıdır (31).

Şekil 2.6.Merdivenlerde Uyarıcı Yüzey Uygulaması

2.4.3.5.2. Merdivenlerde Yüzey Kaplaması

Görme özürlü kişilerin merdivenleri bulabilmeleri ve algılayabilmeleri için hissedilebilir uyarıcı yüzeylerden faydalanılmalıdır. Hissedilebilir yüzey, ilk basamaktan hemen önce, sahanlıklarda ve merdiven bitiminde merdiven genişliği kadar boşluktan sonra yer almalıdır (31).

Dokunma duyusu görme özürlü bireylerde daha çok gelişmiş bir duydur. Hissedilebilir yüzey; görme özürlü bireylerin dokunma duyusuna hitap eden, görme engellilerin yönlendirilmesini ve amaçlarına ilişkin yön değiştirmesini sağlamak, engellemeler konusunda uyarmak için tasarlanmış kabartmalı yüzey malzemesidir (34).

Hissedilebilir uyarıcı yüzey, merdivenin her sahanlığının, basamakların başladığı ve bittiği yerlerinde, merdiven genişliğince bulunmalıdır. Hissedilebilir uyarıcı yüzey, merdiven yönünde 60 cm uzunluğunda, ilk basamak başlamadan 30 cm önce bitecek (boşluk bırakacak) şekilde yerleştirilmelidir. Hissedilebilir uyarıcı yüzey basamakların alt ve üst taraflarında kullanıldığında, merdiven boşluğundaki ilk ve son basamakların görsel olarak algılanmasını azaltmamalıdır (Şekil 3.5)(31).

2.4.3.5.3. Merdiven Asansörü

Dikey ulaşımı sağlamada asansör yapılmasının yapılması imkânsız olduğu durumlarda kullanımı önerilen merdiven asansörlerinde olması gereken özellikler aşağıda belirtilmiştir. Bunların kullanılacağı iç ve dış merdivenler ve sahanlıkların, ulaşılabilir bir güzergâh üzerinde konumlandırılması, uygun işaretler ile belirtilmesi ve yardım almadan hizmet alabilme yeterliliğinde olması gerekmektedir (31).

Binalara merdiven ve asansörlerin dışında merdiven basamakları üzerinde yer alan merdiven asansörü denilen bir sistem kurulabilir. Merdiven asansörü, var olan merdiven basamağının döşemesi üzerine oturtulması ile meydana getirilebilir. Merdiven asansörünün merdiven asansörünün aşağı-yukarı hareketi küçük bir elektrikli motor, zincir veya güçlü bir halat yardımı ile sağlanabilir. Kullanımda dikkat edilecek husus; yer seçimi, başlangıç ve bitiş noktalarının belirlenmesi olmalıdır (31).

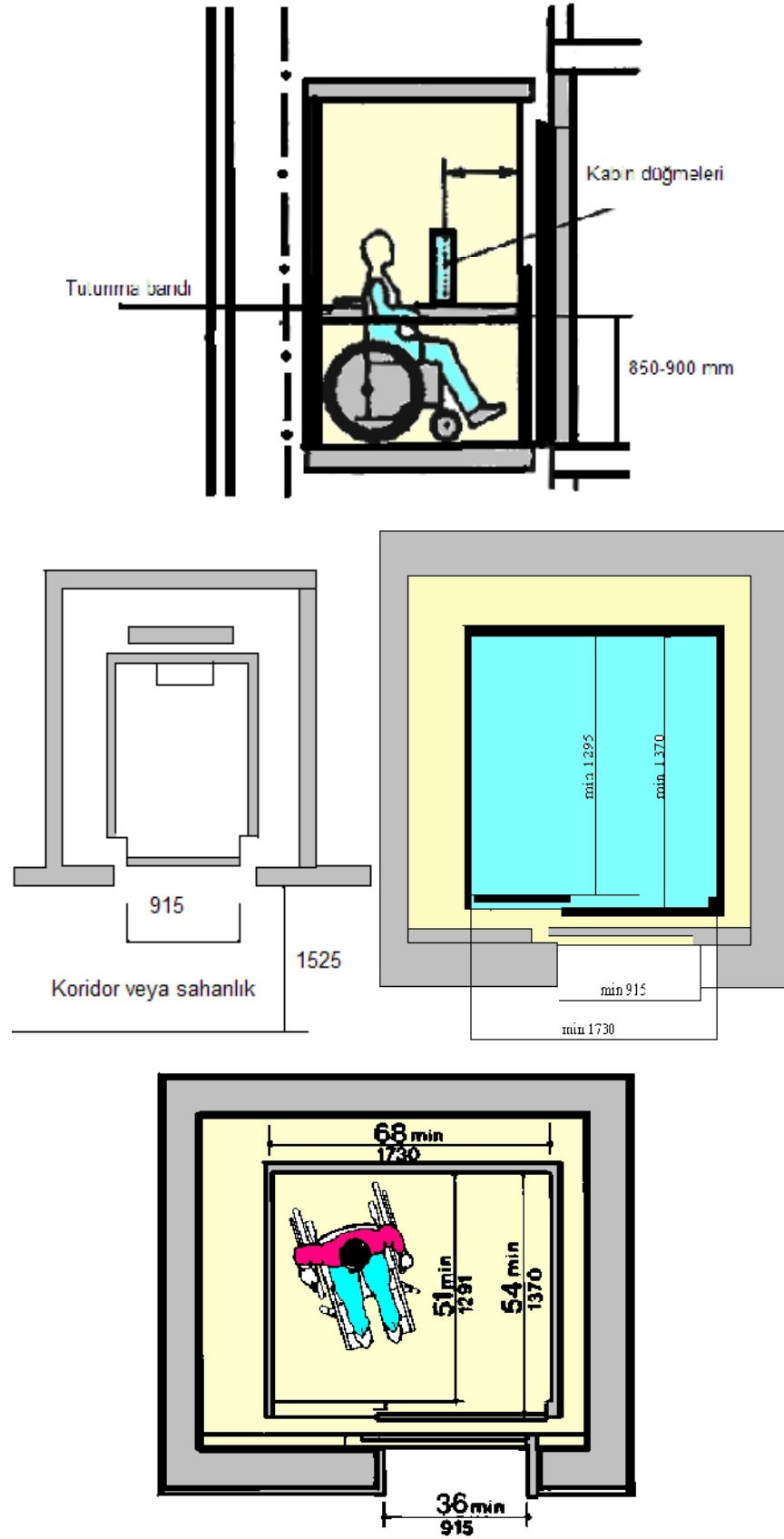

Şekil 2.7.Merdiven asansörü (35)

2.4.3.6. İç Mekânda Dikey Dolaşım

2.4.3.6.1. Asansörler

Asansör kabini tekerlekli sandalye kullananlar için, tekerlekli sandalye kabin içine girebilecek şekilde olmalıdır. Kabin içinde yerden 85cm – 90cm yükseklikte tutunma bantları olmalıdır. Asansörlerin özellikleri TS EN 81-70 standardının gereklerine uygun olmalıdır. TS EN 81-70 standardı, fiziksel, duyuşal ve zihinsel “engelli insanları da taşıyan yolcu asansörlerine güvenli ve bağımsız erişilebilirlik ve kullanıma ilişkin asgarî kuralları kapsar”. Standardın oluşturulmasındaki temel gerekçeler, demografik değişiklikler ile erişilebilirlik, engellilerin varlığın kabul edilmesi, engellilik ve yaşa dayanan ayrımcılıkla mücadele gibi ölçütlerdir. Standart, erişim ile ilgili terimleri, önemli tehlikeler ve erişim engellerini tanımlar ve uyulması gereken güvenlik kuralları ve koruyucu önlemleri belirler(36).Kabin içinde telefon bulundurulması ve açılır kapanır küçük bir oturulma yeri bulundurulması tavsiye edilir. Asansörler ara katlara konulmamalıdır. Asansörlerin kapısına kadar basamaksız ve eşiksiz ulaşılabilmelidir (31).

Şekil 2.8.Asansör Kabin İçine Ait Çizim (TS 9111)(37)

Tayvan’da “Ulaşılabilir Binalar için Tasarım Spesifikasyonları” kodunun, özürllüer için iyi çalışmadığını düşünen Tsengavd (2013) yaptıkları çalışmada, Asansörleri ABD’dekilerle karşılaştırmış ve Braille asansör işaret sisteminin uygulanmasını etkileyen 21 gösterge ile görmezler için kullanımı kolay bir sistemi test etmişlerdir. Testlerinde mimarlar, tasarımcılar, eğitimciler ve 32 görme özürllü ile çalışmışlardır. Çalışmada kalite Fonksiyon Yerleştirme yaklaşımını kullanmışlardır. Alfabenin asansörlerde yerleştirilme yeri ve yüksekliğinden, yazım özelliklerine kadar birçok faktörü de dikkate almışlardır (38).

2.4.3.7. Zemin ve Duvar Yüzeyleri (İç ve Dış)

- Tavan, duvar ve zeminlerde göz kamaştırıcı parlaklıklardan kaçınılmalıdır.
- Döşemeleri karmaşık olmamalıdır.
- Islak veya kuru iken kaygan olmamalı, su, hava, vs. geçilmemelidir.
- Seviyelerde beklenmedik değişikliklerden kaçınılmalıdır.
- Alçak ve tavan ışıklandırma / renk / doku değişikliklerinde uyarılar konulmalıdır.

Zemin sürtünmesi üzerine kamu binalarında yapılan bir çalışmada, zemininin sürtünme katsayısının özellikle ampute özürllüer için çok önemli olduğu, özellikle ıslak zeminlerde dinamik sürtünme katsayısının 0,4’ den daha büyük olması gerektiği belirlenmiştir(39).

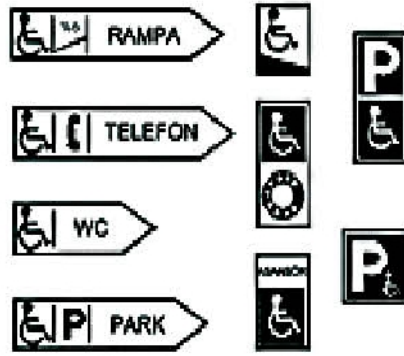
2.4.3.8. Mekân Bölümleri

Özürllü kişiler; ayak, bacak, kalça veya sırt problemlerinden dolayı yürümede güçlük çekmektedirler. Bazıları kısa mesafeleri rahat yürüyebilirken, bazıları ise baston, koltuk değneği veya tekerlekli sandalye gibi yardımcı araç kullanarak yürüyebilmektedir. Kişiler daha az süre ile ayakta kalabildiklerinden ve sık sık oturma ihtiyacı hissettiklerinden evde yürütülen faaliyetlerin birçoğunu oturarak yapmak istemektedirler. Ayrıca yukarı ve ileri doğru uzanma, aşağıya doğru eğilme ve dönme hareketleri de güçleştirmektedir. Tüm bu faktörler özürllü bireyler için araç-gereç ve ekipmanlarıntasarımında yüksekliğin önemli bir faktör haline gelmesine neden olmaktadır. Hizmet üretilen alanlarda özellikle mobilyaların tasarımı ve yerleştirilmesi çok önemlidir. Bu mobilyaların içerisinde okullarda sıralar,

banklar, bilgisayar masaları, kapılar, öğrenci dolapları vb bulunurken ayrıca bunun dışında asansörler, atölyeler, elektriksel donanımların ve çeşitli gereçlerin kontrol düğmelerinin yüksekliklerinin özörlölere uygun düzenlenmesi gerekir(40).

2.4.3.9. İşaretler ve Bilgi

Bina girişlerinde, asansörlerde, lavabolarda, özörlölere ayrılmış otomobil park alanlarında binalarda özel servis olanaklarının bulunduğu yerlerde işaretlere yer verilmelidir. İşaret olmadığında, açık ve net ifadelerle durumu anlatan bilgi verilmelidir. İşaretler döşeme veya zemin yüzeyinden 120cm – 160cm arasındaki yükseklikte yer almalı, yanına yaklaşıldığında kısa mesafeden okunabilir olmalıdır. İşaretler yerden en az 220cm yükseklikte olması gerekmektedir (Şekil 3.8) (31).

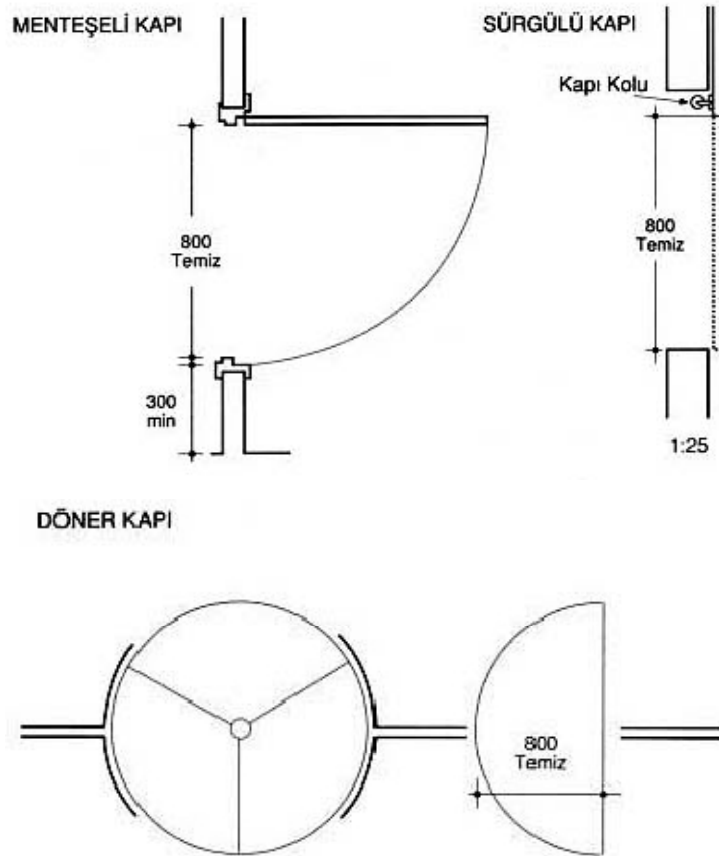
Şekil 2.9. İşaretler

2.4.3.10. Kapılar

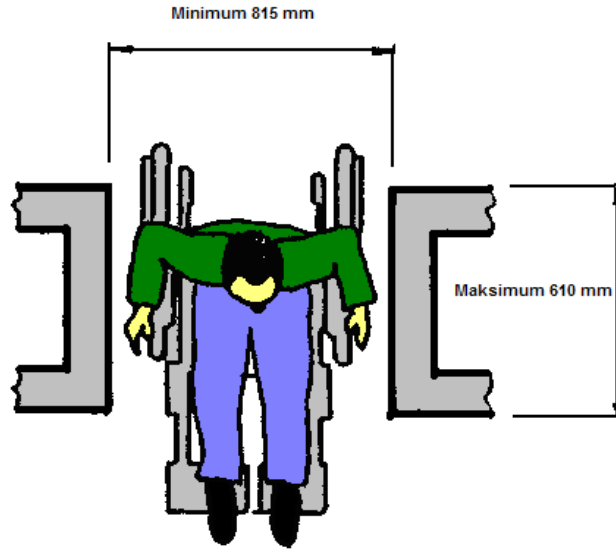
Kapı girişleri bedensel özörlölere göre düzenlenirken sadece tekerlekli sandalye kullanan özörlölere değil tüm özörlölere için uygun düzenlenmelidir. Bedensel özörlölere arasında, tek elini kullanamayan veya iki elini de kullanamayan, yardımcı gereçlerle yürüyebilen vb. gibi birçok farklı özür grubu vardır. Bedensel özörlölere tamami düşünöldüğünde, kapılarda temiz geçiş açıklığının yanında harekete veya sese duyarlı algılayıcılar kullanılması en uygun çözümdür. Ellerini kullanamayan özörlölere kapı önüne geldiklerinde kapıdaki algılayıcı sayesinde kapı kendiliğinden açılacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan birisi kapının açık kalma süresidir. Bu süre hesaplanırken özörlölere, özörsüz bireylere göre daha yavaş hareket ettikleri mutlaka düşünölmeli ve kapının açık

kalma süresi buna göre planlanmalıdır. Camlı kapılarda mümkünse yaylı düzeneklerden kaçınılmalı, gerekli durumlarda geciktirici düzenekler, değişken basınç veya güç uygulayan düzenekler ya da elektromanyetik araçlar kullanılmalıdır. Kapıdaki cam alanlar anlaşılır şekilde belirlenmeli ve camlı kapı bitişiğindeki diğer sabit cam panellerden ayırt edilebilmelidir. Gerekli kavramayı sağladığından, manivelalı kapı kolları, topuz veya tokmaklar tercih edilmelidir. Alt kısım en az 400mm olmalıdır. Ayrıca her iki yanda metal çarpma levhası önerilmektedir (Ulaşılabilirlik Kılavuzu). Koruyucu plaka olarak da adlandırılan metal çarpma levhalarının minimum yüksekliği 40,5cm olmalıdır (18).

Kapıların, çeşitleri ne olursa olsun hepsinin en az 900mm.lik temiz bir geçiş açıklığına sahip olmaları sağlanmalıdır. Kapı 90° açıldığında, kapı net genişliği iç kapılarda 90 cm'den, bağımsız bölüm kapılarında 100 cm'den az olmamalıdır. Kapı net yüksekliği en az 210 cm olmalıdır. Menteşeli kapılar en az 90 derece açılabilir (31).

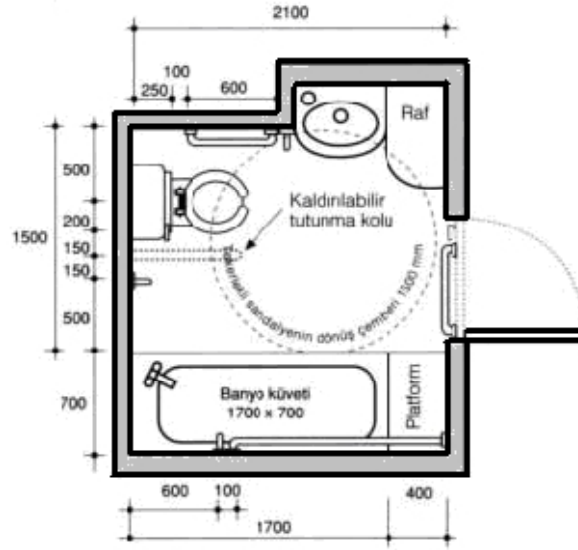
Şekil 2.10. Döner kapı kolu (39)

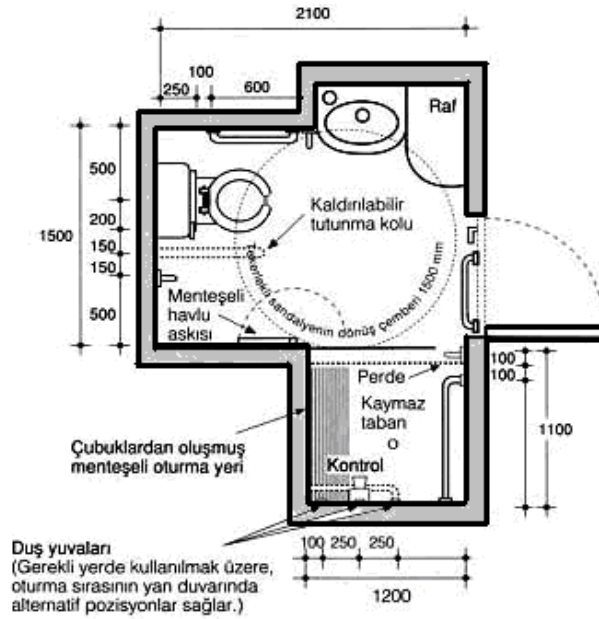
Şekil 2.11.Kapı Genişliği Ve Max Geçiş Derinliği (TS 9111)(37)

2.4.3.11. Tuvaletler ve Sıhhi Tesisat

Özürllüler için çok dikkatli ve titiz çalışarak tasarlanması gereken bölümdür. Konut içi genel kullanım alanlarından daha fazla yararlanabilmek için WC'ler küçük bırakılır. Ancak WC'ler özürllüler için mutlaka özel tasarlanmalıdır. Bu tasarımlarda kapı genişlikleri 85cm den az olmamalıdır. WC için bırakılan alanda dikkat edilmesi gereken en önemli şey özürllü bireyin içeriye girdiğinde kapıyı kapatacak kadar boşluk bulunmalıdır. Odadan veya koridordan tuvalete girişte kesinlikle eşik vb yükseltiler bulunmamalıdır. Lavabo olarak kullanılacak kısım dolaplı yapılacaksa mutlaka tekerlekli sandalyenin girebileceği kadar alan boş bırakılmalıdır. Lavabolarda yüksekliğe ve bataryanın konulacağı yere dikkat edilmelidir. Ayrıca tuvaletlerde hareket alanları ve özel aparatların konumlarına dikkat edilmelidir. Islak hacimlerde özellikle dar hacimli olanlarda, hem yerden tasarruf hem de güvenlik açısından kapılar dışarı açılmalıdır. Ulaşılabilir bir hacimde 180 derece dönüş için 150cm çapında bir manevra alanı bırakılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcılar için mutlaka klozet kullanılmalıdır. Klozetler belirtilen şartları taşımak kaydıyla duvara monteli veya yere monteli olabilir. Klozet etrafında bırakılacak manevra alanı ve transfer boşluğu kullanıcının hangi elini kullandığı ile bağıntılıdır. Koltuk değneği ile yürüyebilen özürllülerde en önemli konu dengeyi sağlamanın zor olmasıdır. Bu sebeple lavaboların, tezgâhların ve dolapların sağlamlığı ayrı bir önem taşımaktadır. Ellerini kullanamayan özürllülerde ise otomatik klozetlerin kullanılması tavsiye edilir.

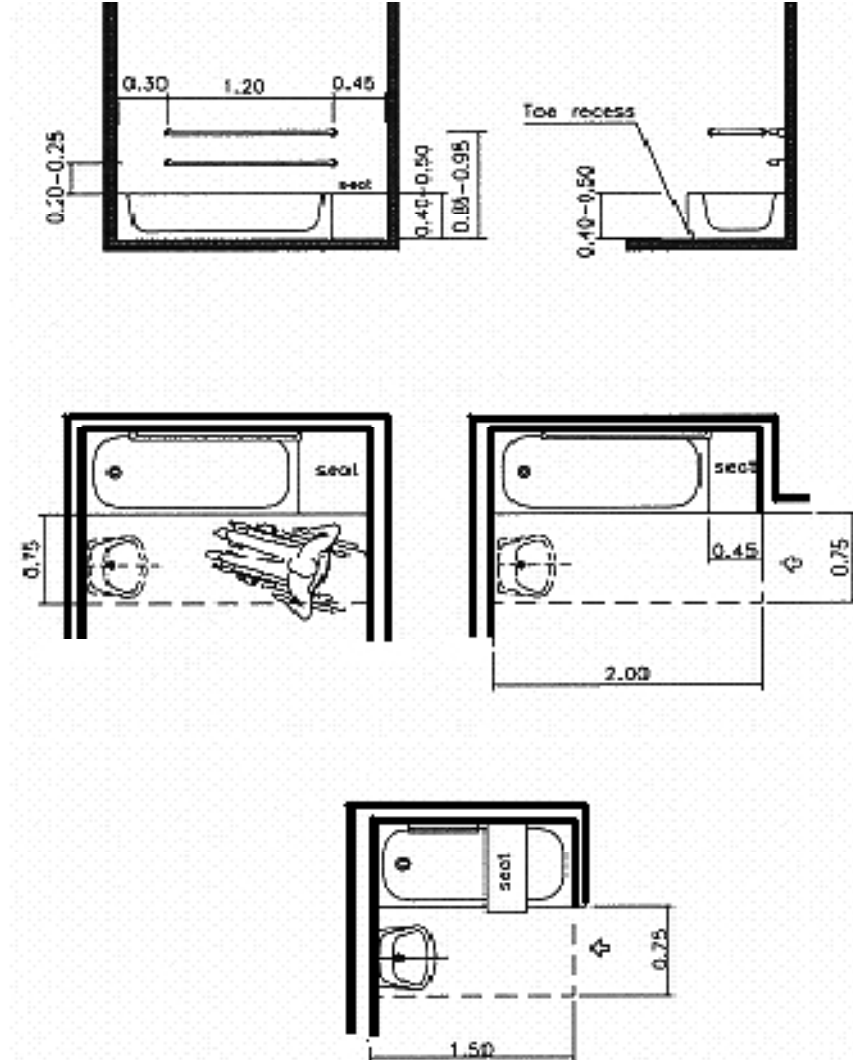
Şekil 2.15.Özürllüler İçin WC-Banyonun Bir Arada Olması Durumunda Gerekli Alanlar(39)

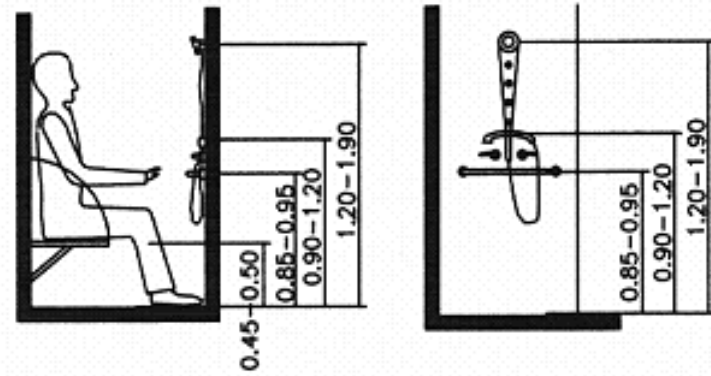
Şekil 2.16.Özürllüler İçin WC-Banyo Bir Arada Düzenlenmiş Alanlar (39)

Banyo, tekerlekli sandalye girebilecek ve hareket edebilecek şekilde planlanmalıdır. Yer kaplaması kaygan olmamalıdır. Kalın halılar, yumuşak ve tutan halılar kullanılmamalıdır. Yapıştırılan halı kullanıldığında, zemin ile yapıştırıcı ve yapıştırıcı ile halı arasındaki hareket, halının kamburlaşıp çarpılmasına sebep olabileceğinden, minimum olmalıdır (mümkünse hiç olmamalıdır). Görme özürllüler için halı tipi malzemeler kullanılmamalıdır. 1600mm veya 1700mm uzunluktaki

küvetler tercih edilmeli ve yerden yüksekliği en fazla 550 mm olmalıdır. Küvet tabanı düz olmalıdır. El ile veya sabit olarak kullanılan duşun baş süzgecinin en az 1525mm uzunluğunda hortumu olmalıdır. Düşey bir çubuk üzerine yerleştirilmiş yüksekliği ayarlanabilir duş kullanıldığında, düşey çubuk tutunma bantlarının kullanımına engel olmayacak şekilde yerleştirilmelidir. Oturarak kullanılacak ise emniyetli yerleştirilmeli ve kullanımı sırasında kaymamalıdır. Küvet kenarı, tekerlekli sandalyeden küvet içine girmeye küvet üzerindeki oturağa oturmaya ve kontrollere engel olmamalıdır. Duş teknesi döşemesi çok az eğimli yapılmalıdır. 915mmX915mm duş bölmesi, tutunma bantlarına ve duvarlara kolayca erişilebileceğinden ve oturulduğunda duvar destek olarak kullanılabileceğinden denge zorluğu olanlar için daha kullanışlıdır. Tutunma bantlarının genişlik veya çapı 32mm–38mm arasında olmalıdır. Yerden en fazla 220mm yükseklikteki bütün kontroller oturağın karşı duvarına yerleştirilmiş olmalıdır. 915mmX915mm boyutlarındaki bir duş bölmesinde bütün kontroller oturağın karşı yan duvarında olmalıdır. 915mmX915mm ebatlarındaki duş bölmesinde koruma bordürü düşünülmüşse, bordür en fazla 100mm yükseklikte olmalıdır. 760mm X 1525mm boyutlarındaki duş bölmesinde, koruma bordürüne gerek yoktur. Duş bölmesi kenarı, tekerlekli sandalyeden duş oturağına geçmeye veya kontrolleri kullanmaya engel olmamalıdır(18).

Şekil 2.17.Özürllüler İçin Küvet Ölçüleri (41)

Şekil 2.18.Duş Taburesi Kullanıldığında Gerekli Ölçüler(41)

2.4.3.13. Yangın Emniyeti

Bina tasarımında, sadece özürllülerin binaya girişı ve kullanımı değil, acil durum halinde binanın boşaltılması çok önemlidir.

Bazı tasarım özellikleri, özürllü bireylerin kaçışına yardımcı olur(42).

2.4.3.13.1.Erken uyarı

Binaların yangın alarm sistemi ile bağlantı kurarak, sistemin yanıp sönen bir ışıık veya titreşimli bir çağrı cihazı, işitme özürllülerin tehlike durumundan haberdar olmalarını sağlar. Otellerde veya benzer yapılarda, titreşimli yastık ya da yatak, uyuyan birine erken uyarı sistemidir(42).

2.4.3.13.2.Zeminde Ufak Değişiklikler

Zemindeki ufak değişiklikler yaygın çıkışını, rampayı belirgin hale getirir. Rampa kaymaz olmalı, gerekliyse bir sahanlık ile başlanmalı, iki tarafta korkuluğu olmalıdır.(42)

2.4.3.14. Sığınaklar

Bazı kişilerin tehlike anında merdiven kullanımı zorluğu nedeni ile sığınaklar tahliye safhasında önemlidir. Bu bölme veya tahliye safhasında yol alırlar, kaçış için yardım beklerken sığınabilecek yerlerdir(42).

2.4.4. Yönetim Usulleri

Engelli kişinin yaygın güvenliği için en önemli husustur. Uygun usuller, kurallara uygun, sorunsuz tahliyeyi ve engelli kişilerin görevlilerin yardımı ile tahliyesini içerir(42).

2.4.5. Engelliler İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Önceki bölümlerde fiziki mekânın engelliler için düzenlenmesi hususu ilgili yasal düzenlemeler ve standartlar doğrultusunda yapılmaktadır. 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile engelli bireylere yeni haklar getirilmesinin yanında fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili yeni uygulamalar benimsenmiştir.

Kanunun fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili getirilen hükümlerinden geçici Madde 2'ye göre:

“Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engellilerin erişebilir ilğine uygun hale getirilir” denilmektedir.

3194 Sayılı İmar Kanunu; 1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'na eklenen Ek Madde 1 ile;

“Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir. Engelliler ifadesi bu şekilde imar ile ilgili yasal düzenlemelerde yer almıştır.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda “ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla temel yaklaşım olarak ayrı bir “ulaşılabilirlik mevzuatı” ya da “yasası” çıkarmak yerine mevcut İmar Mevzuatının içine erişilebilirlik koşullarının adapte edilmesi benimsenmektedir” (43).

Ülkemizde hem kamu hem de özel sektör için (özel sektörde 50 ve üzerinde işçi çalıştıran iş yerleri) %3 oranında engelli personel istihdam etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kurala aykırı davranışlar hakkında 10. 06. 2003 tarih ve 25134 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunun 101. maddesi uyarınca çalıştırılmayan her engelli ve her ay için 750 milyon lira para cezası verileceği hükme bağlanmıştır. Ancak bir soru üzerine TBMM Genel Kurulunda açıklama yapan Devlet Personel Başkanlığından sorumlu Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı kamuda engelliler için ayrılan kontenjanın %81. 5'nin boş olduğunu belirtmiştir. Bu durum ülkemizde engelliler konusunda konulan hukuksal normların nasıl bir ciddiyetle uygulandığını da gözler önüne sermektedir. Belirtilmelidir ki kamunun görevi sadece norm koymak değil, konulan normlara uymak ve başkalarının da uymasını sağlamaktır (44). Bu maksatla, “Erişilebilir bir Türkiye için, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” yayınlanmıştır.

Tüm yaşam alanlarının engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasına yönelik çalışmalarına standartlar ve yasal altyapıyı belirlemesinin ardından hızla devam eden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, herkesin kullanımı için inşa edilen binaların, tüm açık alanların ve ulaşım araçlarının engellilerin kullanımına uygun hale getirilmelerini sağlamak üzere erişilebilirlik konusundaki izleme ve denetim mekanizmasını da hayata geçirmiştir.(45).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2005 yılında yürürlüğe giren “Engelliler Hakkında Kanun”un erişilebilirlikle ilgili hükümlerini ülke genelinde uygulamak üzere Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’ni hazırlamıştır (45).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından “Engelliler Hakkında Kanunu”nun erişilebilirlikle ilgili hükümlerinin uygulanmasını sağlamak üzere hazırlanan “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” 20 Temmuz 2013 tarihinde 28713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (45).

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ile; kamu hizmeti için kullanılan

- Resmi binalar ile ibadet yerleri,
- Özel eğitim, özel sağlık tesisleri,
- Sinema, tiyatro, opera, müze, kütüphane, konferans salonu gibi kültürel binalar ile
- Gazino, düğün salonu gibi eğlence yapıları,
- Otel, özel yurt, iş hanı, büro, pasaj, çarşı, alışveriş merkezi gibi ticari yapılar,
- Spor tesisleri, yüzme havuzu, genel otopark ve buna benzer umuma ait binalar,
- Mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ve
- Toplu taşıma araçlarında

Erişilebilirlik tedbirlerinin alınıp alınmadığı takip edilecek ve denetlemeler yapılmaya başlanmıştır (45).

Bu konuda oluşturulacak komisyonlar başvurularla ilgili gerekli işlemleri Yönetmelik kapsamında İzleme ve denetim programında işlem yapılmasına karar

verilen umuma açık hizmet veren yapı, açık alan ve toplu taşıma araçları için erişilebilirlik tespitleri ulusal erişilebilirlik izleme sistemi kullanarak yapacaklardır (45).

İllerde nerenin ve hangi araçların erişilebilirliğinin denetleneceğine vatandaşlardan gelen şahsi başvurular ve komisyonların kendi illeri için hazırlayacakları izleme ve denetim programı çerçevesinde karar verilecek. Vatandaşlar karşılaştıkları sorunlar nedeniyle izlenmesini ve denetlenmesini istedikleri yerlerle ve araçlarla ilgili komisyon sekreteryasına başvuruda bulunabilecekler (45).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından oluşturulan ulusal erişilebilirlik izleme sistemi için illerde kamu kurum ve kuruluşlarına ait her bir bina, açık alan ve her bir toplu taşıma türü için ayrı ayrı olmak üzere yeterli sayıda erişilebilirlik izleme sorumlusu belirlenerek, bu kişilerin sorumlu oldukları bina, açık alan veya taşıtlarla ilgili tespitlerini erişilebilirlik izleme formunu düzenleyerek ulusal erişilebilirlik izleme sistemine kaydetmesi sağlanacaktır (45).

Komisyon tarafından alınan kararlar izleme ve denetleme talebinde bulunanlara veya izleme ve denetleme yapılan umuma açık hizmet veren yapı, açık alan ve toplu taşıma araçları sahipleri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına il müdürlüğü tarafından kararın alındığı tarihten itibaren on gün içinde yazılı olarak bildirilecektir (46).

Komisyonlar kendilerine başvuru yaparak ek süre isteyen veya denetim sonrasında ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapı ve açık alan malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için uygun bulduğu kadar ek süre verebilecek, söz konusu ek süre “Engelliler Hakkında Kanun”da öngörülen 7 Temmuz 2015 tarihini geçemeyecektir.

Komisyonlar yaptıkları izleme ve denetleme çalışmasının sonucunda hazırlayacakları raporu Aile ve Sosyal Politikalar il müdürüne sunacak ve il müdürü tarafından yönetmelik uyarınca idari para cezası miktarı belirlenecektir (45).

Umuma açık hizmet veren her türlü yapı ve açık alan ile toplu taşıma araçlarının sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine her bir tespit için 1.000 Türk Lirasından 5.000 Türk Lirasına kadar idari para cezası uygulanabilecek. Bu

şekilde bir yıl içinde uygulanacak idari para cezasının tutarı 50.000 lirayı geçmeyecektir (45).

Büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına her bir tespit için 5.000 Türk Lirasında 25.000 Türk Lirasına kadar idari para cezası uygulanabilecek, bu şekilde bir yıl içinde uygulanacak idari para cezasının tutarı 500.000 lirayı geçmeyecektir(45).

2.4.5.1. Yerel Yönetimler (Mevcut Durum)

Yasalar ile merkezi yönetimin birçok yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere bırakmış olup bu durum engelliye en yakın olan yerel yönetimleri daha da önemli hale getirmiştir. Türkiye’de yerel yönetim birimleri; köy, belediye ve il özel idareleri olmak üzere yapılandırılmıştır (46).

Atak’ın (2001:109-111) 2001 yılında belediyelerle yaptığı araştırma sonuçlarına göre; yerel yönetimler engelliler için kentsel mekânın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin faaliyetlerde başarıya ulaşamamıştır. Atak’ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre;

1- Türkiye’de yerel yönetimler arasında bulunan belediyelerin çoğu binaların engellilerin ulaşabileceği biçimde yapılmasını sağlayamamaktadır.

2- Belediyeler, engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamada isteksiz ve bilinçsizdir.

3- Engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamaya çalışan belediyelere, maliyetlerin artışı nedeniyle yapı sahiplerince karşı çıkılmaktadır.

4- Belediyelerin çoğu, açık alanlardaki düzenlemelerde yetersizdir. Düzenleme yaptıklarını iddia eden belediyeler ise kaldırımlara rampa yapılması dışında herhangi bir düzenleme yapmamaktadır.

5- Yapılan düzenlemelerin çoğu ise standartlara uygun yapılmamaktadır. Belediyelerin yaklaşık tamamı hangi standardı kullanacağını bilmemektedir.

6- Belediyeler, engelliler için ulaşılabilir bir kentsel mekânın oluşturulabilmesi için, uygulama aşamasındaki tüm sorumlu kişilerin hizmet içi eğitimden geçerek düzenlemeler konusunda bilgilendirilmesini gerekli görmektedir.

7- Belediyelerin çoğu, aldıkları kararlarda halkın ya da sivil toplum örgütlerinin görüşlerine yer vermek konusunda isteksizdir. Bu isteksizlik ortak çalışmak konusunda da kendini göstermektedir (43).

Tüm bunların yanında, kent içi ulaşımında, merkezi ve yerel düzeyde sorumluluk paylaşımının açık olmamasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin ulaşım alt yapısı ulaşım sistemlerinin işletilmesi ve trafik yönetimi konularında sorumlulukları sınırlı olmakla beraber yerel yönetimler sahip oldukları sorumluluklar çerçevesinde hatalı projelere imza atabilmektedir (47). Kentsel altyapıyı oluşturmakla görevli kuruluşlar arasındaki iletişimsizlik nedeniyle birbirlerinden habersiz yaptıkları plan ve programsız uygulamalar, kentsel mekânın engelliler için ulaşılabilir kılınmasını zorlaştırmaktadır(43). Yerel yönetimler tarafından engellilerin ulaşımına yönelik otobüslerin uyarlanması, yeni otobüslerin alınarak sefere konulması denenmiş olmasına karşın servislerin hizmete girişine dair yeterince engellilerin bilgilendirilmemesi ve güzergâh tespitindeki hatalardan dolayı, engellilerin de kentin farklı yerlerinde ikamet etmesi gibi nedenlerle söz konusu otobüslerin yeterli düzeyde kullanımı sağlanamamıştır (48).

Engellilerin yaşadığı sıkıntıların farkındalığının üzerine, son dönemlerde toplum içindeki sosyal eşitsizliği fark eden ve bundan hareket eden, tasarımın her boyutunda, hiçbir ayrımcılığa izin vermeyen, kapsayıcı, toplumun çoğunluğunun kullanımını benimseyen engelsiz tasarım anlayışı ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda ülkemizde 5378 sayılı yasa ve erişilebilirlik ve engellilere yönelik yönetmelik düzenlemeleri ile birlikte Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının öncülüğünde engellilere yönelik olumlu gelişmeler gözlemlenmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak da engelsiz tasarımın uygulayıcısı ve denetleyicisi konumundaki kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin bu konuda öncü ve örnek teşkil edici tasarım projelerini gerçekleştirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde dünyada 65 ülke tarafından tanınan DEB Dünya Engelliler Birliği akrediteli uluslararası geçerliliği olan USTAD Sertifikası ile standardizasyon ve sertifikalandırma faaliyetleri yürütülmektedir(48).

Araştırmanın Gerekçesi

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen birçok sözleşmede “erişim” ve “ulaşılabilirlik” gibi kavramlar erişilebilirlikle aynı anlamda kullanılmış, sözleşmelerin bazılarında da “erişilebilirlik” kavramına ayrımcılığı önleme, eşitliği sağlama anlamı verilmiştir (49). Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması

Sözleşmesi’nde kamuya açık fiziksel mekan ve hizmetlere eşit düzeyde ulaşma hakkı da kapsamıştır (50).

Öte yandan, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nde erişilebilirlik ile ayrımcılığın önlenmesi arasındaki ilişki belirgindir ve kadınların sağlık bakımı, eğitim, ekonomik fırsatlar ve diğer hizmetlere erişilebilmeleri devletin bir yükümlülüğü olarak ifade edilmiştir (51).

Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS)’nde erişilebilirlik, yer yer bir hak, bazen de hakkın verilmesinin aracı olmaktadır.

“Herkes ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardına sahip olma hakkı” bağlamında sağlık hakkının bir unsuru ve ölçütü olarak kullanılan kavram, eğitim hakkı hükmünde yüksek eğitim ve öğretim fırsat eşitliği ilkesinin sağlanmasının bir aracına dönüşmüştür (52). Erişilebilirlik kavramı ve devletlerin erişilebilirliği sağlamaya yönelik almaları gereken önlemleri ifade eden olumlu eylem yükümlülükleri, Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (ESKHK)’nin genel yorum kararlarına da konu edilmiştir. “Ulaşılabilir en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkı” başlıklı 14 nolu genel yorumunda Komite, erişilebilirliğin, sağlıkla ilgili olanaklar, mallar ve hizmetlerin ayrımcılık gözetilmeden Taraf Devletin yetkisi altındaki herkes açısından erişilebilir olması anlamına geldiğini belirtmiş ve erişimin birbiriyle örtüşen dört yönü olduğunu açıklamıştır:

Ayrımcılık yasağı, fiziksel erişim, ekonomik erişim ve bilgiye erişim(53).14 nolu genel yorumda erişimin her bir yönü, sağlık hakkının normatif içerik ve anlamını belirleyen temel unsurlar olarak kapsamlı bir şekilde ele alınmış, engellilerin, toplumun riskli kesimi olarak sağlık hakkına erişimde öncelikli konumu dile getirilmiştir. ESKHK’nin, daha önceki dönemde Sözleşme haklarını engellilere özgü yorumlama ve devletlerin bu konuda almaları gereken özel tedbirleri açıklama amacıyla düzenlediği “Engelliler” konulu genel yorumunda ‘erişim’, çeşitli haklar yönünden eşitlik ve ayrımcılık yasağıyla bağlantılı olarak ele alınmış; engellilerin kamu hizmetlerine, yardımcı cihazlar dahil destek hizmetlerine”, elverişli konut hakkına, kültürel hayata eşit şekilde erişimlerinin sağlanması için alınması gereken özel tedbirler sıralanmıştır (54).Erişilebilirliği en geniş anlamıyla kavramlaştıran ve bağımsız bir hükümle düzenleyen ilk ve en yakın tarihli sözleşme ise, BM Engelli

Hakları Sözleşmesi'dir (55). Sözleşme'nin erişilebilirliğe ilişkin özel hükmünde engellilerin kamusal alanda verilen her türlü hizmetten yararlanabilmeleri için devletlerin alacakları gerekli tedbirler sıralanmış, engellilerin bina ve kurumlar ile bilgiye rahatça erişebilmelerinin sağlanması ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir Bunun yanı sıra Sözleşme'nin pek çok hükmünde hakkın ya da devlet yükümlülüklerinin asli unsuru olarak kavrama yer verilmiştir. Örneğin, "Adalet erişim" hükmünde devletler, engellilerin adalet sistemi içinde korunmaları ve katılımlarını; 'düşünce ve ifade özgürlüğü ile bilgiye erişim' hükmünde engellilerin düşünce ve ifade özgürlüklerini kullanabilecekleri tüm iletişim kanallarının açılmasını sağlamakla yükümlü tutulmuştur. Kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime eşit erişim, eğitim hakkının; ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma ise, sağlık hakkının bir unsuru olarak ifade edilmiştir.¹⁴ Engelli Hakları Komitesi tarafından Sözleşme'nin 9. maddesinin anlam ve kapsamını belirlemek, ülke deneyimlerinin paylaşılması ve ortak standartlar üzerinde görüşülmesini sağlamak amacıyla düzenlenen Genel Tartışma Günü'nde de erişilebilirlik, geniş katılımlı bir topluluk tarafından çok yönlü olarak ele alınmıştır. Genel Tartışma Günü'nde engellilerin erişimi, Sözleşme'nin diğer hükümleriyle olduğu kadar bağımsız yaşama ve yaşamın tüm yönlerine tamamen katılımı bağlantı içinde değerlendirilmiş; 9. maddenin anlamı, "engellilerin diğerleriyle eşit temelde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişime tam olarak erişimi"nin sağlanmasını ifade edecek şekilde ortaya konmuştur. Kamusal ya da kamuya açık hizmet ve tesislere erişilebilirliğin minimum standartları ile bu standartların uluslararası göstergelere ve kılavuz ilkelere nasıl dönüştürülebileceği üzerinde durulmuş; evrensel dizayn kavramı, kamusal hizmet alanlarında var olan özel girişim ve ekonomik menfaatleri de kapsayan bir içerikle tanımlanmaya çalışılmıştır (56). Bu anlamda Genel Tartışma Günü, Engelli Hakları Sözleşmesi'yle pozitif hukuka taşınan "evrensel dizayn" ve "makul uyarılma" kavramlarının içeriği ile minimum standartlarının belirlenmesine olan ihtiyacı dile getirmek bakımından da çok iyi değerlendirilmiştir. Zira bu tür özel önlemler, engellilerin hak ve özgürlüklerini diğerleriyle eşit temelde kullanabilmesini mümkün kılan erişim kanalları olarak son derece önemlidir. Devletlere, yerel ve uluslararası topluma bu yönde yükümlülük ve sorumluluklar getiren Engelli Hakları Sözleşmesi, engellilere yeni hakların tanınmasını değil, herkesin sahip olduğu hak ve

özgürlüklerden yararlanır hale getirilmelerini sağlama hedefini de bu yolla açıklamış bulunmaktadır. Bu amaçla bağlantılı olarak engellilerin erişilebilirliğini sağlama yükümlülüğü, kamu sektörünün yapı ve hizmetleriyle sınırlı tutulmamış, Taraf devletler, kamuya hizmet veren özel girişimcileri yüreklendirecek özel önlemlerle evrensel tasarımı teşvik etmek, makul uyarılama ve diğer özel önlemlerin en kısa sürede alınmasını sağlamak ve uygulamaları denetlemekle yükümlü kılınmıştır. Hakları koruma yükümlülüğünün gereği olarak 3. kişilerin bu yöndeki ihlallerini önleme devletlerin; kamu hizmetlerinin özelleştirildiği ve serbest pazar politikalarının yaygınlaştığı durumlarda engellilerin eşitliğini gözetme ve saygı duyma ise, devlet dışı aktörlerin (özel sektör işverenleri, özel sektör hizmet sağlayıcıları) yükümlülüğü olarak ifade edilmiştir (57).

Avrupa Kentsel Şartı

Avrupa Konseyi'ne bağlı olarak çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkiler Sürekli Toplantısı'nın 1992 yılında Strazburg'ta yaptığı 27. Oturumda "Avrupa Kentsel Şartı" kabul edilmiştir. Bu şartın engelli bireyleri ilgilendiren ilkeleri şunlardır :

- 1-Kentler herkesin yararlanabileceği şekilde tasarlanmalıdır.
- 2-Engelli kişilere yönelik uygulamalar, aşırı korumayı değil engelli bireyin toplumla bütünleştirilmesini sağlamalıdır.
- 3-Engellileri temsil eden uzmanlık dernekleriyle ve bu derneklerin kendi aralarında işbirliği kurulması zorunludur.
- 4-Mekânların engelli kişilerin ihtiyaçlarına uygunluğunun sağlanması önemlidir.

- 5-Yolculuk ve toplu taşımacılık olanaklarından herkes yararlanabilmelidir.

01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun geçici 2. Maddesine göre:

"Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde

engellilerin erişebilirliğine uygun hale getirilir” denilmektedir. Ayrıca, 3194 Sayılı İmar Kanunu; 1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu’na eklenen Ek Madde 1 ile;

“Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir (58). Dolayısıyla, çalışmamız bir bakıma bu yükümlülüğün Elazığ ilinde ne kadar yerine getirildiği konusunda yol gösterici ve belirleyici bir araştırma olmaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmada Elazığ il merkezindeki kamu ve özel sektör binalarının engellilere uygunluğunu belirlemek için Elazığ il sınırları içinde yürütülmüştür. Araştırmanın ana materyalini Elazığ ilinde ki 300 kamu ve özel sektöre ait binalar oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından 28 soru içeren Bina Gözlem Formu geliştirildi. Sorular engelliler için yapılması gereken düzenlemelerin yapılıp yapılmadığını ve uygunluğunu değerlendirmek üzere hazırlandı. Araştırmacı Elazığ il merkezinde bulunan 184 kamu binası, 17 kamu ek binası ve 84 özel sektöre bağlı ana bina ve 15 özel sektöre bağlı ek bina toplam 300 binada engellilere uygunluğuna bakıldı. Kamuya ait bina örnekleme: Valilik ana ve ek binalar, Adliye sarayı, Üniversite, cezaevi, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ana bina ve ek binaları, MEB bağlı okullar, Tapu Kadastro, DSİ, Karayolları İl Müdürlüğü... Özel sektöre ait binalara örnek olarak PTT, Dershaneler, Bankalar, Özel Okullar, Yurtlar, Rehabilitasyon Merkezleri, Oteller, Eğitim Kursları...

Veriler kategorik değişkenler için (n) ve yüzde (%) olarak gösterildi.

Araştırma kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanabilmeleri için gerekli olan engelli standartları temel alınarak, engellilerin kullanımı açısından irdelenmiş ve bu doğrultuda Elazığ ilinde kullanılan kamu ve özel sektöre ait 300 bina incelenerek anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda kamu ve özel sektöre ait binalara da engellilerin karşılaştıkları sorunları tespit edilmesini sağlayacak bir yöntem seçilmiştir.

Bu anlamda yapılan çalışmalar üç aşamadan oluşmaktadır.

1.) Çalışma konusu ve alanı ile ilgili veri toplanması, Elazığ valiliğinden araştırmanın yapılması için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünden izin alındı(Ek 2).

2.) Verilere göre, kamu ve özel sektöre ait binaların engelli standartları açısından irdelenmesi,

3) Kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanımına yönelik anket yönteminin uygulanması.

Araştırma alanı olarak seçilen kamu ve özel sektöre ait binalara gidilerek, engellilerin bu binalara erişimlerinin ve kullanımlarının, engelliler için ön görülen standartlar açısından irdelenmesi amacı ile fotoğraf çekimleri ile bu binaların mevcut durumları saptanmıştır. Bu binalarda yapılan gözlemler çalışma alanı olarak seçilmiş kamu ve özel sektöre ait binalar engelliler için hazırlanmış olan standartlar doğrultusunda irdelenmiştir.

4. BULGULAR

Elazığ ilinde kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanımına uygunluğu incelenmiştir.Bu çerçevede Elazığ ilinde yapılan çalışmadaki bulgular aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Tablo 4.1.Kamu ve özel bina bahçelerinde engelli araç parkının bulunmasının dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	22	% 12	1	% 6	9	% 11	1	% 7	33	% 11
Hayır	162	% 88	16	% 94	75	% 89	14	% 93	267	% 89
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel bina bahçelerinde engelli araç parkının kamu ana bina da 22 (%12) bulunduğu, 162 (%88) bulunmadığı, kamu ek bina da 1 (%6) bulunduğu, 16 (%94) bulunmadığı tespit edilmiştir.Kamu ana ve ek bina karşılaştırıldığında kamu ana binada uygunluğun fazla olduğu görülmektedir.Özel ana bina da 9 (%11) bulunduğu, 75 (%89) bulunmadığı, özel ek bina da 1 (%7) bulunduğu,14 (% 93) bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Özel ana ve ek bina karşılaştırıldığında da uygunluğun özel ana bina da fazla olduğu gözlemlenmiştir.Engelli araç parkının bulunduğu bina sayısı 33 (%11), engelli araç parkının bulunmadığı bina sayısı ise 276 (% 89) dır.Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığında da kamu binaların da uygunluk az da olsa fazladır.

Tablo 4.2.Kamu ve özel binaların giriş merdiveni engellilere uygunluğunun dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	113	% 61,4	11	% 64,7	53	% 63,1	9	% 60	186	% 62,3
Hayır	71	% 38,6	6	% 35,3	31	% 36,9	6	% 49	114	% 39,7
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların giriş merdivenlerinin engellilere uygun olma durumuna baktığımızda; kamu ana binasında 113 (%61,4) uygun, 71 (38,6) uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kamu ek bina da 11 (%64,7) uygun, 6 (35,3) uygun olmadığını tespit etmiş bulunmaktayız. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binaların da uygunluğun fazla olduğu sonucuna varılmaktadır. Özel ana bina da 53 (63,1) uygun, 31 (36,9) uygun olmadığı gözlenmiştir. Özel ek bina da 9 (%60) uygun, 6 (%49) uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında uygunluğun özel ana bina da fazla olduğu görülmektedir. Binaların giriş merdivenlerinin engellilere uygun olan bina sayısı 186 (% 62,3), giriş merdiveni engellilere uygun bulunmayan bina sayısı ise 114 (% 39,7) dır. Uygun ve uygun bulunmayan merdivenlerin kamu ve özel binaların dağılımında dengeli bir oran olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3.Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampanın olup olmama durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	104	%56,5	7	%41,2	26	% 31	5	%33,3	142	%40,5
Hayır	80	%43,5	10	%58,8	58	% 69	10	%66,7	158	%59,5
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampaların olup olmama durumuna bakacak olursak; kamu ana bina da 104 (%56,5) bulunurken, 80 (%43,5) bulunmamaktadır. Kamu ek binada 7(41,2) bulunurken, 10 (%58,8) bulunmamaktadır. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binalarında bariz bir farkla uygunluk tespit edilmiştir. Özel ana bina da 26 (%31) bulunurken, 58 (%69) bulunmamaktadır. Özel ek bina da 5 (%33,3) bulunurken, 10 (%66,7) bulunmamaktadır. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında; özel ana binalarda uygunluğun yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampaların bulunma durumu % 40,5 iken bulunmama durumu % 59,5 dir. Bulunan rampaların büyük çoğunluğu kamu ana binalarında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.4. Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampa uygunluk dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	84	%45,7	6	%35,3	21	% 25	3	% 20	114	%31,5
Hayır	100	%54,3	11	%64,7	63	% 75	12	% 80	183	%68,5
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampa uygunluk dağılımı incelendiğinde kamu ana bina da 84 (%45,7) uygun, 100 (54,3) uygun değildir. Kamu ek bina da 6 (%35,3) uygun, 11(%64,7) uygun değildir. Bu durum da kamu ana binada uygunluğun fazla olduğu görülmektedir. Özel ana bina 21 (%25) uygun, 63 (%75) uygun değildir. Özel ek bina 3 (%20) uygun, 12 (%80) uygun olmadığı gözlenmiştir. Binaların girişinde engelliler için rampa uygunluk dağılımı incelendiğin de sonuç olarak 114 (%31,5) uygun, 183 (%68,5) uygun olmadığı gözlemlenmiştir. Ve uygunluğun çoğunluğunun kamu binalarında olduğunu görmekteyiz.

Tablo 4.5.Kamu ve özel binaların giriş kapıları engellilerin kullanımına uygunluğunun dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	61	%33,2	5	%29,4	22	%26,2	2	%13,3	85	%28,3
Hayır	123	%66,8	12	%70,6	62	%73,8	13	%86,7	215	%71,7
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Kamu ve özel binaların giriş kapıları engellilerin kullanımına uygunluk standardına bakıldığında; kamu ana binada 61 (%33,2) uygun, 123 (%66,8) uygun değildir. Kamu ek bina da 5 (%29,4) uygun, 12 (%70,6) uygun değildir. Özel ana bina da 22 (%26,2) uygun, 62(%73,8) uygun değildir. Özel ek bina da 2 (%13,3) uygun, 13 (%86,7) uygun değildir. Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığın da kamu binalarında uygunluk durumu fazla olsa da, toplam sonuçlara baktığımız da %28,3'ü bu standarda sahip iken % 71,7'si engellilerin kullanım standartlarına uygun

olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde standartlara uymayan kapı girişi % 86,7 olarak özel ek binalarda en fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6.Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygunluğu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	3	%1,6	0	% 0	1	%1,2	0	% 0	4	%1,4
Hayır	181	%98,4	17	%100	83	%98,8	15	%100	296	%98,6
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygunluğu incelendiğinde; kamu ana bina da 3 (%1,6) uygun, 181 (%98,4) uygun değildir. Kamu ek bina da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ve ek bina karşılaştırıldığında kamu binaların da uygunluk çok küçük bir üstünlük arz etmektedir. Özel ana bina da 1 (%1,2) uygun, 83 (%98,8) uygun değildir. Özel ek bina da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana bina da sadece 1 tane uygunluk görülmektedir. Toplamda sadece 4 (% 1,4) binanın standartlara uygun olduğu tespit edilmiştir. Geriye kalan 296 (% 98,6) binanın standartlara uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.7. Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilirliği

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	142	%77,2	14	%82,4	55	%65,5	9	% 60	220	% 73,3
Hayır	42	%22,8	3	%17,6	29	%34,5	6	% 40	80	% 26,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

İncelenen 300 binanın giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilirlik uygunluk oranı; kamu ana bina da 142 (%77,2) uygun, 42 (%22,8) uygun değildir. Kamu ek bina da 14 (%82,4) uygun, 3 (%17,6) uygun değildir. Kamu ana binada uygunluk daha yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Özel

ana bina da 55(%65,5) uygun, 29 (%34,5) uygun değildir.Özel ek bina da 9 (%60) uygun, 6 (%40) uygun değildir.Özel ana bina da uygunluğun yüksek olduğu görülmektedir.Toplam sonuçlara göre; uygunluk %73,3 iken % 26,7 oranında ise basamak ve rampalı ulaşılabilir olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.8.Binaların zemini engellilere uygunluk durumu.

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	159	%86,4	14	%82,4	18	%21,4	4	%26,7	195	% 65
Hayır	3	%13,6	3	%17,6	66	%78,6	11	%73,3	105	% 35
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Binaların zemini engellilere uygunluk durumu incelendiğinde; kamu ana bina da 159 (%86,4) uygun, 3 (%13,6) uygun değildir. Kamu ek bina da 14 (%82,4) uygun, 3(%17,6) uygun değildir. Böylelikle kamu ana binalarda uygunluk daha yüksek seviyede gözlenmiştir. Özel ana bina da 18 (%21,4) uygun, 66 (%78,6) uygun değildir.Özel ek bina da 4 (26,7) uygun. 11 (73,3) uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre özel ana bina da uygunluk daha fazla olduğu saptanmıştır. Toplam 201 kamu ana ve ek 173 (% 84,4) binanın zemini engellilere uygun bulunmuş yine toplam 99 özel ana ve ek binanın sadece 22 binada binaların zeminlerinin engellilere uygun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.9.Binaların asansörünün olma veya olmama durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	46	%33,3	2	%11,8	18	%21,4	4	%26,7	70	%23,3
Hayır	138	%66,7	15	%88,2	66	%78,6	11	%73,3	130	%76,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Binaların asansörü olma ve olmama durumu incelendiğinde; kamu ana bina da 46 (%33,3) uygun, 138 (%66,7) uygun değildir. Kamu ek bina da 2 (% 11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir. Görüldüğü gibi kamu ana binalarında kamu ek binalara göre uygunluğun yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özel ana bina binalarda ise 18 (%21,4) uygun, 66(%78,6) uygun olmadığı, özel ek bina da 4 (%26,7) uygun, 11

(%73,3) uygun olmadığı sonucu elde edilmiştir. Sonuç olarak toplam olarak 70 (%23,3) binada asansörün olduğu, 130 (%76,7) binada asansör olmadığı tespit edilmiştir. Kamu ek ve özel ek binalarda bu sayı daha da azdır.

Tablo 4.10. Binalarda bulunan asansörlerin engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	25	%13,6	0	%0	2	% 4	1	% 6,7	28	% 9,3
Hayır	159	%86,4	17	%100	82	% 96	14	%93,3	272	%90,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Binalarda bulunan asansörlerin engellilere uygunluk durumuna bakıldığında; kamu ana bina da 25 (%13,6) uygun, 159 (86,4) uygun olmadığı, kamu ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 17(%100) uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kamu ana binalarda uygunluk az da olsa yüksek seviyede görülmektedir. Özel ana binalar da ise 2 (%4) uygun, 82(%96) uygun değildir. Özel ek bina da ise 1 (%6,7) uygun, 14(% 93,3) uygun değildir. Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığında kamu binalarda uygunluk daha yüksektir. Genel sonuçlara baktığımızda ise 28 (%9,3) asansörün engellilere uygun olduğu, 272 (%90,7) yani büyük çoğunluktaki asansörün engellilere uygun olmadığı görülmüştür. Bu durumda Elazığ ilindeki asansörlerin çoğunluğunun engelliler düşünülerek yapılmadığı sonucuna varabiliriz.

Tablo 4.11. Asansör düğmeleri engellilerin ulaşabileceği yükseklikte olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	23	%12,5	0	%0	2	% 2,4	0	%0	25	%8,3
Hayır	161	%87,5	17	%100	82	%97,6	15	%100	275	%92,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binanın asansör düğmelerinin engellilerin ulaşabileceği yükseklikte olduğu durumu incelendiğinde kamu ana binaların da 23 (%12,5) uygun, 161 (87,5) uygun olmadığı, kamu ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun olmadığını görmekteyiz. Kamu ana binalarda kamu ek binalara göre az da olsa uygunluğun yüksekliği söz

konusudur.Özel ana binalar da ise 2 (%2,4) uygun, 82 (97,6) uygun olmadığı, özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun olmadığı sonucunugörülmektedir.Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığında kamu binalarında uygunluk daha yüksek seviyededir.Toplam sonuçlara göre25 (%8,3) engellilere uygun, 275 (%92,7) engellilere uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.12.Binalarda bulunan asansörlerin görme engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	%11,4	0	% 0	3	%3,6	0	% 0	24	% 8
Hayır	163	%88,6	17	%100	81	%96,4	15	%100	276	% 92
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Binalarda bulunan asansörlerin görme engellilere uygunluk durumu; kamu ana binaların da 21 (%11,4) uygun, 163 (%88,6) uygun değildir. Kamu ek binalar da 0(%0) uygun, 17 (% 100) uygun değildir.Özel ana binalarda 3 (% 3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir,özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Toplam sonuçlara göre 24 (% 8) engellilere uygun, 276 (% 92)'sı görme engellilere uygun değildir. Özel ek ve özel ana binalarda görme engellilere uygunluğu yok denebilecek kadar azdır.

Tablo 4.13.Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği trabzanın bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	30	%16,3	1	%5,9	8	%9,5	0	% 0	39	% 13
Hayır	154	%83,7	16	%94,1	76	%90,5	15	%100	261	% 87
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği trabzanın bulunma durumu incelendiğinde kamu ana binalar da 30 (%16,3) uygun, 154 (% 83,7) uygun değildir.Kamu ek binalar da 1 (% 5,9) uygun, 16 (%94,1) uygun değildir.Kamu ana binalarda ek binalara göre uygunluk daha yüksektir.Özel ana binalar da ise 8 (% 9,5) uygun, 76 (% 90,5) uygun değildir.Özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun değildir. Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığın da kamu binaların da

uygunluk daha yüksektir.Genel sonuçlara baktığımız da ise 39 (% 13)'u uygun iken 261 (% 87)'i standartlara uygun bulunmamıştır. Uygun olanların büyük çoğunluğu kamu ana binalara ait olduğu görülmüştür.

Tablo 4.14.Binanın iç bölümünde engelli danışma merkezinin bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	17	%9,2	0	% 0	3	%3,6	0	% 0	20	%6,7
Hayır	167	%90,8	17	%100	81	%96,4	15	%100	280	%93,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların iç bölümünde engelli danışma merkezinin bulunma durumuna bakıldığında kamu ana binaların da 17 (9,2) standartlara uygun, 167 (90,8) uygun değildir.Kamu ek binaların da ise 0(%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir.Kamu ana binalarında kamu ek binalara göre uygunluk daha yüksektir.Özel ana binalar da ise 3 (%3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.Özel ana binada uygunluk birkaç binada da olsa sözkonusudur. Toplam sonuçlara göre sadece 20 'sinde engelli danışma merkezi vardır. Yine büyük çoğunluk olan 280 tane binada engelli danışma merkezi bulunmamaktadır.

Tablo 4.15.Binanın tuvalet ve lavaboları engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	41	%22,9	3	%17,6	9	%10,7	1	%16,7	54	%18
Hayır	143	%77,1	14	%72,4	75	%89,3	14	%30,5	246	%82
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların tuvalet ve lavaboları engellilere uygunluk durumu incelendiğinde kamu ana binalar da 41 (%22,9) uygun,143 (% 77,1) uygun değildi. Kamu ek binalar da ise 3 (%17,6) uygun, 14 (72,4) uygun değildir.Karşılaştırıldığın da kamu ana bina da uygunluğun yüksek olduğu görülmektedir.Özel ana binalar da ise 9 (% 10,7)uygun, 75 (%98,3) uygun değildir.Özel ek binalar da ise 1 (%16,7)uygun,14 (%30,5) uygun değildir.Özel ana

ve ek binalar karşılaştırıldığında özel ana binalar da uygunluk az bir farkta olsa yüksek bulunmuştur.Sonuç olarakbinanın tuvalet ve lavaboların engellilere uygunluğuna bakarsak büyük çoğunluğu (%82) engellilere uygun olmadığı görülmüş, % 18 inde uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 4.16.Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette engelli bireyintutunacağı trabzanın bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	32	%17,4	2	%11,8	10	%11,9	0	% 0	44	%14,7
Hayır	152	%82,6	15	%88,2	74	%88,1	15	%100	156	%85,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binalarintuvalette engelli bireyin tutunacağı trabzanın bulunma durumuna bakacak olursak kamu ana binaların da 32 (%17,4) uygun, 152 (%82,6) uygun değildir.Kamu ek binalar da 2 (%11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir sonucuna varılmıştır.Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığın da kamu ana binalarda uygunluk daha yüksek bulunmuştur.Özel ana binalar da 10 (%11,9) uygun, 74 (%88,1) uygun değildir.Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığın da özel ana binalar da uygunluk daha yüksek bulunmuştur.Sonuç olarakengellinin tutunacağı trabzanın bulunma durumuna bakıldığında % 85,3 inde bulunmadığı, buna karşılık %14,7 nin de uygun olduğu tespit edilmiştir. Özürlüler için son derece önemli olan ve yapım kolay böyle bir dizaynın eksikliği son derece üzücüdür.

Tablo 4.17.Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemedan yapılma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	47	%25,5	3	%17,6	12	%14,3	0	% 0	62	%20,7
Hayır	137	%74,5	14	%82,4	72	%85,7	15	%100	148	%79,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemeden yapılma durumuna bakıldığında; kamu ana bina da 47(%25,5) uygun, 137 (%74,5) uygun değildir.Kamu ek binalar da ise 3 (%17,6) uygun.14 (%82,4) uygun değildir.Kamu ana ve ek bina karşılaştırıldığında da kamu ana binalar da uygunluk daha yüksektir.Özel ana binalar da 12(% 14,3) uygun, 72 (%85,7) uygun değildir.Özel ek binalarda 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun değildir.Özel binalar da özel ana binalar da uygunluk yüksek tespit edilmiştir. Toplam sonuçlar da % 79,3’ünde kaygan bir zemin olduğu, %20,7 standarda uygun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.18.Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	34	%18,5	2	%11,8	9	%10,7	0	% 0	45	%15
Hayır	150	%81,5	15	%88,2	75	%89,3	15	%100	255	%85
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluk durumu incelendiğinde; kamu ana binalarına bakacak olursak 34 (%18,5) uygun, 150 (%81,5) uygun değildir. Kamu ek binalar da 2 (%11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binalar da uygunluk daha yüksek tespit edilmiştir. Özel ana binalar da ise 9 (%10,7) uygun, 75 (89,3) uygun değildir.Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, özel ek binalar da ise 15 (%100) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana binalar da uygunluk daha yüksek tespit edilmiştir.Sonuç olarak engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluğu % 15’i uygun, % 85’inin ise klozet yüksekliği gereken standartlarda olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.19. Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	20	%10,9	1	%5,9	4	% 4,8	0	% 0	25	%8,3
Hayır	163	%89,1	16	%94,1	80	%95,2	15	%100	275	%91,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde bulunma durumu; kamu ana binaların da 20 (% 10,9) uygun, 163 (%89,1) uygun değildir. Kamu ek binaların da ise 1 (%5,9) uygun, 16 (94,1) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binalarında uygunluk daha yüksek tespit edilmiştir.Özel ana binalar da ise 4 (%4,8) uygun, 80 (%95,2) uygun değildir.Özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun, 15(%100) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana binalarda uygunluk daha yüksektir.Sonuçlardan da anlaşılacağı gibi (% 91,7) büyük çoğunluğun istenilen standartlarda olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 4.20.Bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	9	%4,9	0	%0	6	%7,1	0	%0	15	%5
Hayır	174	%95,1	17	%100	78	%92,9	15	%100	285	%95
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binalarınbina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumuna bakarsak; kamu ana binalarında 9 (%4,9) uygun, 174 (%95,1) uygun değildir.Kamu ek binalarda 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binalar da uygunluk daha yüksek saptanmıştır.Özel ana binalarda ise 6 (%7,1) uygun, 78(%92,9) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0(%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında özel ana binalarda

uygunluk az bir farkla da olsa yüksek tespit edilmiştir. Sonuç olarak bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumuna bakıldığında kamu ve özel binalarda istenilen sonuçların %95 oranında elde edilmediği görülmüştür. %5 gibi küçük bir sayının uygunluğu üzüntü vericidir.

Tablo 4.21. Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m yüksekliğe monte edilme durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	7	%3,9	0	%0	3	%3,6	0	%0	10	%3,3
Hayır	177	%76,1	17	%100	81	%96,4	15	%100	290	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m yüksekliğe monte edilme durumu; kamu ana binaların da 7 (%3,9) uygun, 177 (76,1) uygun değildir. Kamu ek binaların da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binalarda uygunluk daha yüksek tespit edilmiştir. Özel ana binalar da ise; 3 (%3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0(%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında özel ana binalar da daha olumlu bir sonuç tespit edilmiştir. Sonuç olarak elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m yüksekliğe monte edilme durumu %96,7 gibi bir sonuçla gereken standartlarda olmadığı, % 3,3 gibi az bir binanın uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 4.22. Bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	8	%4,3	0	%0	2	%2,4	0	%0	10	%3,3
Hayır	176	%95,7	17	%100	82	%98,6	15	%100	290	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binalarınbina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin bulunma durumuna bakıldığında; kamu ana binalarında 8 (%4,3) uygun, 176 (%95,7) uygun değildir. Kamu ek binaların da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında; kamu ana binaların uygunluk daha yüksek düzeydedir.Özel ana binalarda 2 (%2,4) uygun,82 (%98,6) uygun değildir.Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında çok az bir yüzdelerde olsa özel ana binalarda uygunluk gözlenmiştir.Sonuç olarak %96,7 gibi bir sonuç olması gereken sembollerin bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 4.23.Bina içerisindeki zeminler kaymayan malzemedan yapıma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	161	%87,5	12	%70,6	62	%73,8	9	%60	244	%81,3
Hayır	23	%12,5	5	%19,4	22	%26,2	6	%40	56	%18,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binalarınbina içerisindeki zeminler kaymayan malzemedan yapıma durumu; kamu ana binalar da 161 (%87,5) uygun, 23 (%12,5) uygun değildir. Kamu ek binalarda 12 (%70,6) uygun, 5 (%19,4) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binaların da bariz bir farkla uygunluk gözlemlenmiştir. Özel ana binalar da; 62 (%73,8) uygun, 22 (%26,2) uygun değildir.Özel ek binalar da 9 (%60) uygun, 6 (%40) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana binalar da küçük bir farkla uygunluk gözlenmiştir.Sonuç olarak 244 (%81,3) binanın zemininin kaymayan malzemedan yapıldığı, 56 (%18,7) binanın da gereken standartlarda olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.24.Kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	146	%79,3	13	%76,5	67	%79,8	12	%80	238	%79,3
Hayır	38	%20,7	4	%23,5	17	%20,2	3	%20	62	%20,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun olma durumuna bakıldığında; kamu ana binaların da 146 (%79,3) uygun, 38 (%20,7) uygun değildir. Kamu ek binalarında 13 (%76,5) uygun, 4 (23,5) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binalarında bariz bir farkla uygunluk söz konusu olmaktadır. Özel ana binalar da ise; 67 (%79,8) uygun, 17(%20,2) uygun değildir.Özel ek binalar da 12 (%80) uygun, 3 (%20) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında özel ana binalarda uygunluğun yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak %79,3'ü engellilerin geçişine uygun olduğu, %20 'sinde uygun olmadığı görülmüştür. Ve kamu binaların uygunluğun özel binalara göre daha yüksek seviyede olduğunu görmekteyiz.

Tablo 4.25.Bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzanların bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	10	%5,4	0	%0	0	%0	0	%0	10	%3,3
Hayır	174	%94,6	17	%100	84	%100	15	%100	295	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzanların bulunma durumu incelendiğinde; kamu ana binaların da 10 (%5,4) uygun, 174 (%94,6) uygun değildir. Kamu ek binalar da 0 (%0) uygun, 17(%100) uygun değildir. Kamu ana binaların ek binalara

göre engellilere uygunluğu, bu durumda daha fazladır. Özel ana binalara da 0 (%0) uygun, 84 (%100) uygun değildir. Özel ek binalarda 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar da hiçbir şekilde uygunluk gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak 295 (%96, 7) binada istenilen standartta olmadığı görülmüştür. 10 (%3,3) gibi küçük bir oranda uygun olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4.26.Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	6	%3,3	0	%0	2	%25,0	0	%0	8	%2,7
Hayır	178	%96,7	17	%100	82	%28,1	15	%100	292	%97,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı olma durumuna bakıldığında kamu ana binaların da 6 (%3,3) uygun, 178 (%96,7) uygun değildir. Kamu ek binaların 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binaların sadece 6 tanesinde uygunluk gözlemlenmiştir. Özel ana binalar da ise 2 (%25,0) uygun, 82 (%28,1) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında acil çıkış kapılarının engellilere uygunluğu söz konusu değildir. Sonuç olarak ve özel binaların çoğunda (%97,3) acil durum çıkışının engellilere uygun olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.27.Bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	%1,1	0	%0	1	%5,9	0	%0	3	%1
Hayır	182	%98,9	17	%100	83	%94,1	15	%100	297	%99
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta olma durumu; kamu ana binaların da 2 (%1,1) uygun, 182 (%98,9) uygun değildir. Kamu ek binalarında 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da çok az da olsa kamu ana bina da uygunluk gözlemlenmiştir. Özel ana binalarda ise 1 (%5,9) uygun, 83 (%94,1) uygun değildir. Özel ana binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da sadece kamu ana binasının da 1 binanın uygun olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; 297(%99) binanın engellilere uygun olmadığı görülmüştür. Sadece 3(%1) binanın uygun olması acı veren bir sonuçtur.

Tablo 4.28. Herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	%1,1	0	%0	0	%0	0	%0	2	%0,7
Hayır	182	%98,9	17	%100	84	%100	15	%100	298	%99,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel binaların herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumu; kamu ana binaların da 2 (%1,1) uygun, 182 (%98,9) uygun değildir. Kamu ek binalarda 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalarda 0 (%0) uygun, 84 (%100) uygun değildir. Özel ek binalarda ise; 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak; 298 (%99,3) gibi bir sonuçla binaların herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumunun söz konusu olmadığı gözlenmiştir.

5. TARTIŞMA

Office of National Statistics'den alınan bilgiler ışığında, 2005 yılı verilerine göre dünya'da yaklaşık beş yüz milyon engelli yaşamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise bu değer elli milyondur. Bu rakamlar çerçevesinde konu değerlendirildiğinde, dünya'daki toplam yetişkin nüfusun %24'ünün, toplam çocuk nüfusunun ise %7'sinin engelli olduğu tespit edilmektedir(19). Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından Devlet İstatistik Enstitüsü'ne yaptırılan "Türkiye Özürlüler Araştırması" ile ülkemizdeki özürlülük profili geniş kapsamlı olarak araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 12,29'dur. Buna göre ülkemizde 8.431.937 kişi özürlü olarak yaşamlarını sürdürmektedir (62).

Elazığ iline bakıldığında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2011 yılı itibariyle Elazığ'daki engelli birey sayısı 42513 kişidir(23). Bu veriler ışığında da görüldüğü gibi toplumun önemli bir kesimini oluşturan engelli bireylerin toplum ile bütünleşmelerin de ve kamu ve özel sektöre ait binalardan rahat bir şekilde hizmet almaları son derece önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumumuzda önemli bir yere sahip olan engellilerin ortak yaşam alanlarının kendileri açısından niteliği ve ulaşılabilirliği hususlarına açıklık getirmek amacıyla yaptığımız bu çalışmamızda elde edilen bulgular, kamunun engellilerin ihtiyaçları açısından özel sektöre göre daha yüksek bir hassasiyet içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, hemen her değişkene ait tablolardan da net bir şekilde görülebilmektedir.

Kamu, engellilere yönelik olarak oluşturulacak gerek bina çevresi, gerek bina girişinden başlayarak hemen her türlü yaşam alanını tasarlamakta her ne kadar özel sektöre göre daha iyi durumda ise de genel durum yasal düzenlemelerde belirtilen özellik ve yeterlikte değildir. Birçok unsuru bir arada barındırması gereken, engellilerin yaşam alanlarındaki hareketlerini kolaylaştırabilme olgusu; binaya girmeden başlayan bir gerçektir.

Öncelikle bina araç park yerinden başlayarak adım adım tüm alanlar incelendiğinde, Elazığ genelinde 300 bina üzerinde yapılmış olan çalışmada, incelenen mekânlarda, %11 oranında engelli araç park yerinin mevcut olduğu görülmüştür. Tahsisi en kolay mekânlar olmasına rağmen, engelli araç park yerinin böylesine düşük bir düzeyde bulunması, oldukça düşündürücü niteliktedir. Orakçı, çalışmamıza benzer olan çalışmasında, Van ilinde incelediği binalarda mevcut otoparkların ancak % 7,2 sinin engelliler için tam uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır(59). Elazığ ilindeki otopark yüzdesinin engelliler için daha yüksek olduğu görülmekte ise de bu büyük bir farka karşılık gelmemektedir.

Binaların giriş merdivenlerine ilişkin yapılan tespitte ise, engellilere olan uygunluğun %62,3 olarak genel duruma oranla yüksek denilebilecek bir seviye çıktığı söylenebilir. Binaların % 40,5' unun girişinde rampa vardır; ancak bunun %31,5'lik bir kısmı standartlara uygun niteliktedir. Öte yandan, bina girişlerinde bulunan oto park ile bina girişleri arasındaki mesafenin engelliler için uygun olmaması, giriş kapılarında tespit edilen %71,7'lik uygunsuzlukla birleştiğinde bütüncül bir uyum eksikliğini göstermektedir. Orakçı'nın, çalışmamıza benzer olan çalışmasında, Van ilinde incelediği bina giriş merdivenlerinin ana giriş bölümlerinde binaların % 96,2'sinde merdiven olduğu, bu merdivenlerden % 12,7'sinin tam uygun, %57'sinin yetersiz, %26.6'sının ise hiç uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, çalışma kapsamındaki 79 binanın % 60,8' inde rampa bulunmadığı belirlenmiştir. Bina arazisi içinde rampası bulunan (% 39,2) binaların % 1,3'ünde rampaların tam uygun, % 15,2'sinde yetersiz, % 22,8' in de ise hiç uygun olmadığı belirlenmiştir. Rampa eğimlerinin % 6,3'ü, rampaların başında ve sonunda düzenlenen sahanlık alanlarının da % 10,1'i tam uygun olarak tespit edilmiştir. Düzenlenmiş olan rampaların % 86,1'inde kenarlık, %78.5'inde de trabzan bulunmamaktadır(59). Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi, Van örneklemiyle kıyasladığımızda bina giriş merdivenlerinin engellilere uygunluğunun Elazığ' da Van iline göre daha yüksek bir oranda olduğu gözlenmiştir. Öte yandan, rampalarda Elazığ ilinin, Van iline göre daha iyi durumda olmasına rağmen, genel olarak binalarda engelliler için uygun tasarım ve donatı yapılmadığı görülmektedir.

Merdiven basamak renklerinin seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli olması ve yükseklik, derinlik ve trabzanlar açısından engellilere uygunluğunun %1,4 gibi çok düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir.

Kamu binalarında yön/yol bulma hususunda koridorlaren çok sıkıntı yaşanan yerlerdir. Koridorda duvarların ve zeminin aynı renkte olması ve genel aydınlatmanın kullanılması bu yerlerin, özellikle görmeözürlü insanlar ve yaşlılar tarafından algılanmasını zorlaştırmaktadır(60).

Yukarıda ifade edilen olumsuz durumlara rağmen binaların giriş katında bulunan bölümlere basamaksız ve rampasız ulaşabilme oranı %73,3 ile yüksek bir düzeyde uygunluk ile tespit edilmiştir. Ama buna karşın zeminlerin uygunluğu ise daha düşük bir düzeyde %65 olarak bulunmuştur. Bu durum genel olarak ana unsurların belirginleştirildiği ama detaylar noktasındaki asıl gereklilik ve işlevselliğin yer aldığı hususlarda ise düşük olduğu ifade edilebilir. Binaların genelinde asansörün bulunma oranı %23,3 iken bu asansörlerin engellilere uygunluk oranı %9,3'tür. Binalarda engellilere uygun asansörlerin var olma oranı aslında %2,4 gibi gayet düşük bir düzeydedir. Benzer şekilde, asansör içi düzene bakıldığında da durum farklı olarak tespit edilmemiştir. Asansör düğmelerinin engellilerce ulaşılabilir olma durumları var olan asansörler içinde %8,3 iken bu durum tüm binalar içinde yaklaşık %2'dir. Görme engelliler için durum daha düşük oranda, %8 iken, genel içindeki durum %2'nin de altında bir orana sahiptir. Yani uygulama yapılan 300 binanın en fazla altısında görme engelliler için avantajlı bir yapıya sahiptir.

Asansörlerin iç dizaynı bakımından engellilerin tutunabileceği trabzanların mevcudiyet oranı %13 iken, bu durum genel bir tasarım unsuru olarak değerlendirilebilir. Zira engellilere yönelik bir düşünce ile yapılmış olsaydı diğer unsurları da dikkate almaları gerekirdi şekline ifade edilebilir. Aynı şekilde engelli olmayıp da rahatsızlık durumuna bağlı olarak da insanlar trabzanları kullanabilmektedir ve bu sebeple yer alabilmektedir. Dolayısıyla trabzanların varlığı engelliler için tasarım yapıldığı anlamına gelmez.

Atıcı yaptığı çalışmada: Engellilerin gidilen hiçbir kamu kurum ve kuruluşunda engelliler için tasarımların bulunmadığını, resmi dairelerde engellilere yönelik uygulamalara gidilmesi ve ortopedik engelliler için ayrı asansörlerin

yapılmasını istediklerini belirlemiştir. Engelli bireylerin %81'i kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yararlanamamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler, bazı kamu kurumlarında asansör bulunmamasından dolayı problemlerle karşılaşmaktadır. Görme engellilerin en büyük sorunu ise, kamu kurumlarında görme engellinin binayı rahatça tanınmasına imkân verenkabartmalı krokilerin bulunmamasıdır(11). Bu tespit, çalışmamıza ait sonuçların Ankara'da da görüldüğünü göstermektedir

Bir diğer husus olan bina içlerinde engellilere yönelik danışma merkezlerinin yokluğu ciddi bir düzey olan % 93,3 oranındadır. Binalarda yer alan lavaboların uygunluk durumları %18 düzeyinde tespit edilmiştir. Lavaboların genel durumu olarak artık günümüz dünyasında yer alan dizaynlar da engellilere yönelik olmaktan öte bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu mekânlarda yer alan trabzanların mevcudiyeti de %14,7'dir ki bu oran genel içinde yaklaşık %3 gibi düşük düzeydedir. Benzer şekilde bahsedilen mekânların zeminlerinin kayganlık durumlarının engellilere yönelik olarak yapılmış olma durumu şeklinde değerlendirilemese de oran olarak uygun lavabolar içinde %20,7 ve genel içindeki oranı yaklaşık %3,5'dur. Lavabolarda yer alan klozetlerin yüksekliklerinin engellilere olan uygunluk oranı %15 ve genel ölçütiçindeki oranı ise yaklaşık %2,7 gibi çok düşük bir düzeydedir. Bu mekânlarda engelliler için lavaboların klozet üzerinde yer alması gerekirken bu oran %8,3 olup genel içinde yaklaşık %2 gibi yok denecek bir orana sahiptir. Avrupa ülkelerine bakıldığında, kamu binalarında engelli tuvaletlerinin her yerde yaygınlaştırıldığını görmek mümkündür. Bunlar genellikle kadın erkek ortak kullanılan tuvaletlerdir(61).

Waivd (2013) görme engellilerin halka açık tuvaletlerdeki durumunu Hong Kong özelinde incelemişlerdir. Buna göre, görme özürlüler tuvaletlerin girişlerini bulma, yaklaşma ve tanımlamada zorluk çekmektedirler. Çünkü tuvalete yönlendirecek herhangi bir sesli ya da dokunsal işaret ve iz bulunmamaktadır. Ayrıca, görme engelliler kadın ve erkek tuvaletlerini ayırt etmekte de güçlük çekmektedirler. Tuvalet düzenlerinin çoğunluğu standart değildir. Türk tipi tuvaletler görme engellilerin kaymalarına, düşüp yaralanmalarına yol açabilmektedirler. Ayrıca, tuvaletlerde çıkıntı yapan objeler hem görme engelliler hem de fiziksel

engellilerin yaralanmalarına yol açabilmektedirler. Kadın engelliler ev dışındaki tuvaletleri kullanmakta daha büyük güçlük çekmektedirler.

Bu tespitlerden sonra, bazı önerilerde de bulunmuşlardır. Bunlardan dikkati çekenleri şunlardır:

Görme engellilerin özel ihtiyaçları nedeniyle, halka açık tuvaletlerin içinde ve dışında yardımcı işaretlere elle teması (bilgi işaretlerini elle aramak) ve böylece kir, hastalık ve bakteri yayıcı kirli maddelerden enfeksiyon kapma riskini azaltmak gerekir. Mümkün olduğunca otomatik sistemler kullanılmalı (mesela sensörlü musluklar). Kadın görme engellilerin özel ihtiyaçları karşılanmalıdır (62).

Öztürk vd. (2008) Türk turizm endüstrisinin otel ve seyahat acentelerinde engellilerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini araştırdıkları çalışmalarında, otel ve seyahat acentesi yöneticilerinin görüşlerini almışlardır. Sonuç olarak Türk turizm endüstrisinin engelli müşteri pazarı için yeterince hazır olmadığı sonucuna varmışlardır. Özellikle kamu ve sivil kurumlarının engellilere yardım etmede etkili bir şekilde çalışmadığını da tespit etmişlerdir. Ayrıca, taşıma problemleri, çevresel düzenlemelerdeki yetersizlikler, nitelikli eleman ve otel mimarisinde engelliler açısından ulaşılabilirlik zorlukları ve yetersiz tasarımlar olduğunu da belirlemişlerdir. Bilhassa, asansörler, tuvaletler ve banyoların engelli turistler için uygun olmadığı sonucuna varmışlardır (63).

Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m. yüksekliğe monte edilmesi gerekirken %96,7 gibi bir oranda bu yükseklikten yukarıya monte edildiği ve dolayısıyla gereken standartlarda olmadığı, uygun olan bina oranının %3,3 gibi düşük bir değerde olduğu görülmüştür.

Yine benzer şekilde bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin bulunma durumu, binalar çok yeni olmalarına rağmen, % 3,3 gibi çok düşük bir düzeydedir. Sayısal olarak uygun bina sayısı yaklaşık 10' dur. Bu uygun binalardan biri yeni havaalanı binasıdır. Binada uluslararası standartlara ulaşıldığı belirlenmiştir. İyi nitelikteki diğer binalar ise, engellilerin durumlarının dikkate alınma mecburiyetinin olduğu "Özürlü Okullarına" ait binalardır.

Çalışmamızda elde edilen bulgular Orakçı'nın bina iç mekanlarının engelli bireylere uygunluğu konusundaki Van örneği çalışması ile karşılaştırıldığında, yine Elazığ örneğine benzer şekilde, bina bölümlerindeki sirkülasyon alanları, koridorlar

ve hollerin %46,8 'i tam uygun, %34,2'si yetersiz, % 19'unun da hiç uygun olmadığını belirlemiştir (59).İlginç bir şekilde, bu alanların engellilere uygunluğu açısından Van ilindeki durum, Elazığ'dakinden daha iyidir.

Binaların uygunluk açısından ortaya çıkan olumlu tespitlerden biri, bina zeminlerinin kaymayan malzemelerden yapılmış olma oranının %81,3 gibi yüksek olmasıdır. Çünkü çoğu eski binaya ait zeminlerin betondan yapılmıştır. Eski binalardaki bu durum engelliler düşünülerek yapılmış değildir. Aslında bina yapım teknolojilerinin ve zamanın mevcut malzemeleriyle yapılmış olmasıdır. Dikkate değer bir durum yeni binalarda engelliler için kaygan olan zeminlerin varlığının fazla olmasıdır. Zeminlerin seramik vb. malzemeler ve yeni teknolojiler ile yapılmış olması iyi bir görsellik ve estetik sağlasa da kayganlığı önleyici tedbirlerin alınmayışı engellilerin dikkate alınmadığını göstermektedir.

İmdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamaklar, engelliler için 298 (%99,3) gibi bir sonuçla uygun değildir. Bu durum özellikle, eski binalarda daha belirgindir.

Binaların koridorlarında yer alması gereken trabzanların uygunluğu%3,3'lük (10 bina) gibi yok denecek bir orandadır. Bu binalar için daha olumsuz olan durum ise bahsedilen 10 binada dahi bulunmayan 'Engellilere yönelik acil durum çıkışlarının' yokluğudur. Uygun tırbzanların bulunduğu 8 binazaten engellilere yönelik merkezlerde yer almaktadır. Bu binalarda bile 'engellilere yönelik acil durum çıkışları' %1 oranındadır. Yine; acil durumlarda gerekli görülen diğer hususlardan biri olan imdat çıkışları, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve basamaklarda uygunluk sadece iki binada tespit edilmiştir.

Atıcının engelliler konusunda yaptığı çalışmasında çalışmamızla benzer sonuçlara vardığını elde edilen bulgular çerçevesinde görmekteyiz. Kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yaralanabilme sorusuna çalıştığı engel grubunun verdiği cevaplar bir arada değerlendirildiğinde; konuyla ilgili soruya “evet yararlanabiliyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %19 iken “hayır yararlanamıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı % 81'dir (11). Bu sonuçları değerlendirdiğimizde görmekteyiz ki Ankara genelinde de engelliler göz ardı edilerek yaşam alanları dizayn edilmemektedir.

Engellilerin genel olarak karşılaştığı problemlere bakacak olursak; dünyada engellilerin karşılaştığı için birçok engel vardır. Bunlar:

Uygun olmayan politikalar ve standartlar

Olumsuz yaklaşımlar

Hizmet provizyon eksikliği

Hizmet teminindeki problemler

Yetersiz fonlama

Ulaşılabilirlik eksikliği

Danışma ve katılma eksikliği

Veri ve delil eksikliği (64).

Bu da bize engellilerin aslında sadece Elazığ ilin de ve Türkiye de değil dünyanın her yerinde ulaşılabilirlik konusunda birçok sorunla karşı karşıya kalan bir kesim olduğunu açık ve net bir şekilde göstermektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma ve uygulama neticesinde; yukarıda irdelenen tespit ve bulguların tartışılması kısmında da ele alındığı üzere, Elazığ genelinde engelliler düşünülerek inşa edilmiş olan binaların varlığından bahsetmek pek mümkün görülmemektedir.

Binaların çoğunluğu eski yapılmış olması sebebiyle engellilere yönelik kriterlere uygunluk açısından kısmi olarak uygun görülse de aslında yapıma amacı çerçevesinde bu olgu yoktur. Binalar engelliler açısından büyük çoğunlukla dizayn edilmemiş, hatta bazı alanlar, engellilerin kullanımı açısından incelendiğin de yok denecek kadar azdır. Yapılan çalışma neticesinde özellikle görme engellilerin binaları kullanma olasılığı yoktur.

Kamu ve özel sektöre ait binaların yukarıda başlık 2.4.5'te açıklanmış olan yasal zorunluluklar neticesinde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemeler dikkate alındığında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birimlerinin bu konuda sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir.

Yine yukarıda 2.4.5.1. nolu başlıkta yer alan yerel yönetimlere ilişkin yaptırımların ve denetlemelerin ivedi olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede yer alan para cezaları belki çözüm gibi görülse de aslında yaptırımlar binaların yapım aşamasında ele alınmalı ve düzenlemeler bu çerçevede yapmayanlar için ceza değil yasal olarak gerekliliklerin yerine getirilmesi şartı ile yapı onayları verilmelidir. Benzer şekilde 1990'lı yıllarda bina ruhsatları verilirken "otopark" koyma şartı dönem içerisinde para cezalarıyla çözülmeye çalışılmış; binalar otopark koymayarak ceza ödeme yolunu seçmişlerdir. Bu durum da yaşanabilir kentsel formların oluşturulmasını engellemiştir. Bu çerçevede; ceza ile beraber yapısal değişiklikler yaptırımı yoluna gidilmelidir.

Bahsedilen yasal düzenlemeler çerçevesinde Türkiye'de birçok kentsel mekanlarda ilgili düzenlemelere başlanılmış ve engellilerinde toplum içinde yaşayabilecekleri ve kendilerini toplumun bir parçası sayabilecekleri kentsel mekanların oluşturulması yoluna gidilmiş ve de gidilmektedir. Bu anlamda bu tip iyi örnekler ele alınarak uygulamalarda bunlara yer verilmelidir. Özellikle yerel

yönetimlerin kentsel mekânlarda ulaşım gibi hususlardaki hassasiyetleri iyi örnek şeklinde ele alınarak düzenlemeler özendirilmelidir. Bir diğer önemli diyebileceğimiz öneri ise yukarıda bahsettiğimiz üzere ceza uygulayıcı değil aslında rehberlik ve danışmanlık yolunun benimsenerek yerel yönetimlerce bu hizmetlere destek verilmelidir.

Engelsiz bir çevre için bu konudaki mevzuat geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere, bu konuda mevzuatta bulunan en önemli eksik, yaptırımın bulunmamasıdır. Yerel yönetimlerin kentsel açık alanlarda düzenleme yapmaları amacıyla yerel yönetimler için ayrıca tanımlanmış hükümler ve denetim mekanizması söz konusu değildir. Bu konudaki yaptırım eksikliğinin ve denetim mekanizması eksikliği sorununun en kısa zamanda çözülmesi gerekmektedir (44).

Engelli istihdamı arttırılmalıdır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Türkiye İş Kurumu'nun ortak yürüteceği uygulamalarla işverenlerin engellilerin istihdam edilmeleri konusunda teşvik edilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır (65).

Bu şekilde özellikle kamu binaların da engellilere uygunluk daha ciddi bir şekilde ele alınarak gerekli dönüşümler yapılabilecektir.

Engellilere yönelik ayrımcı davranışların görülmesinde en büyük etken bu konuda halkın bilinçsizliğidir. Engelli bireylere nasıl davranılacağını bilmeyen kişiler, engelli bireylere yardım etmek isterken onların daha fazla kendilerini yetersiz görmelerine yol açmaktadır. Acıma duygusuyla yapılan yardımlar engelli bireylerin dış dünyadan daha fazla kopmalarına yol açabilmektedir. Bu amaçla halk, engelliler konusunda daha fazla bilinçlendirilmelidir. Bu konudaki bilinçlendirme bireylerin eğitim yaşamlarına başladığı ilk yıllardan itibaren verilmelidir. Bunun en iyi yolu ise engelli ve engelsiz bireylerin bir arada eğitimiyle daha fazla bir araya gelmelerinin sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Ancak, bu şekilde bir bütünleşme sağlanabilecektir(66).

Bu bütünleşme sağlanırken kaynaştırma eğitiminden en yüksek düzeyde yararın elde edilebilmesi için, en az maddi kaynak gerektiren uygulamadan başlanması gerekmektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyacı olan özel eğitim hizmetlerinin hayata geçirilmesi ve bunun yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Kamu binalarında, taşımada, bilgi ve iletişimdeki engellerin kaldırılması engellilerin eğitim, yalnızlıklarını ve bağımlılıklarını azaltarak iş ve sosyal hayata katılımlarını sağlayacaktır. Ulaşılabilirlik ve negatif yaklaşımların azaltılması için standartları kullanma, özel ve kamu sektörü arasında işbirliği, uygulamaları koordine edecek bir kuruluşun olması, tasarımcı, mimar ve planlamacılar için evrensel tasarım ilkelerinin kullanılması gerekir.

Deneyimler zorunlu minimum standartlar, ve kuralların yasal olarak uygulatılması binalardaki engellerin yok edilmesi için gerekli olmaktadır. Standartlara sistematik kanıtlayıcı bir yaklaşım gerekir. Bu şekilde engellilerin katılımını da içeren değişik ayarlamalar yapmak mümkün olabilir

Sonuç olarak yaptığımız bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda toplumun bir parçası olan engellilerin varlığı her aşamada göz önünde tutulmalı ve yaşamın bir parçası kabul edilerek yapılan her çalışmanın bu gerek bina, gerek organizasyon, gerek faaliyetler ve kamuya açık her yerde engelsiz bir çevre yaratılarak engelliler için ayrımcılık sayılabilecek psikolojik ve fiziki engeller ortadan kaldırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Kilimcioğlu, G.E.(2005). Tıbbi Ortamların ve İlişkilerin Engelli Kişilere Uygunluğunun Etik Yönden Değerlendirilmesi,Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana,s1-2-33.
- 2-İBB Sağlık Daire Başkanlığı, (1988). Özürlünün El Kitabı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı Yayınları No:7, Belbim A.Ş. İstanbul.
- 3- T.C.Cumhurbaşkanlığı, Devlet Denetleme Kurulu. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2009). Faaliyetlerinin Denetimi ile Özürlü Bireyler, Yakınları ve Toplumun Bütün Kesimlerinde Özürlülük Konusunda Toplumsal Bilinç ve Duyarlılık Oluşturulması Amacıyla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi ve Bu Tür Çalışmaların Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesi ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler, 5, s.3.
- 4- Everybody:AnArtifactHistory of Disability in America.Erişim:25 Nisan 2014 <http://everybody.si.edu/citizens/architecture>
- 5- Roulstonea,A.,PrideauxbS. (2009). ConstructingReasonableness: Environmental Access policyfordisabled Wheel chairusers in fourEuropeanUnioncountries, ALTER, EuropeanJournal of DisabilityResearch, 3, s.360.
- 6- Çakmak, N.M.,(2006).Türk Kamu Hukuku Açısından Engellilerin Hukuki Statüsü, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara , s.19.
- 7- Kolat,S. (2010). Avrupa Birliği Sosyal Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye’deki Yansımaları,T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayın No:49, 1-14,Ankara.
- 8-Kaufman, C.–Scarborough (1999). Reasonable Access for Mobility-Disabled Personsis MoreThanWidening the Door Journal of Retailing, 75, 4, s. 483-484.
- 9- Hatice, Ş. (2004). “Engellilik Kimin Sorunu? Bireyin mi, Toplumun mu?”Özveri Dergisi, 1, 1,s. 49.
- 10- Gillian, F. (1989). Disabling Policies, A comparative approach to education policy and disability, Disability, Handicapand Life Chances Series, Australia The Falmer Press, s. 22.

- 11- Atıcı, İ. (2007). Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekanın Kullanımı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.6.
- 12- Çoban, B. ve Açak, M. (Editör), Demipolat, N. Ve Temiz, R.,(2012). Engelsiz Kent Elazığ, Elazığ, s15-17.
- 13- Küçükkaraca, N. (1997). “Zihinsel Özürlülük ve Cinsel Yaşam” Sosyal Hizmetler Sempozyumu, HÜSHYO, Ankara, s.18-20,13.
- 14- Açak, M. (2011).İşitme Engelli ve İşitme Engelli Olmayan Futbol Oyuncuların Benlik Saygıları ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- 15- Deafness and Hearing Impairment. (2002). Erişim: 01.07.2011 (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/index.html>)
- 16- Kızıлтаş, M. (2012).Engellilerle 360 Derece İletişim, Elma Yayınevi, Ankara.
- 17- Keskin, N. (2011). İzmir.2011,Engellilere Yönelik İzmir İli Bornova İlçesi Örneğinde Kentsel Yeşil Alan Standartlarının İrdelenmesi,Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 18- Mülayim, A. (2009).Bedensel Özürlüler İçin Mimari Mekan Tasarımı, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne,s.36-37-63-64-86-96.
- 19- Duygun, T. (2005). “1995-2005 İngiltere Özürlüler Ayrımcılıkla Mücadele Yasası ve Yasayla İlgili Güncel Konular” ÖZ-VERİ, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Süreli Yayın 2, 1, Ankara.
- 20- Artar, Y. ve Karabacakoğlu, Ç. (2003). Türkiye’nin Verimlilik Merkezi Özürlülerin Toplumsal Gelişimine Yönelik Proje, Ortez ve Tekerlekli Sandalyenin Üretimi, Standartları ve Pazar Potansiyeli, Milli Prodüktivite Merkezi, Ankara, s.21.
- 21- Erişim:15 Haziran 2014
<http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/elaz%C4%B1%C4%9F>
- 22- Erişim:15 Haziran 2014
<http://www.elazig.bel.tr/elazig.php?CID=51>

23.Erişim:12 Haziran 2014

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do>

24- Turel,H.S., Yiğit. E.M.VeAltuğ,İ. (2007).Evaluation of ElderlyPeople’sRequirements in Public Open Spaces: A Case Study in Bornova District (Izmir, Turkey) BuildingandEnvironment 42,s. 2035–2045.

25- TSD, 20065, TÜRKİYE SAKATLAR DERNEĞİ. (2006).Yerel Yönetimler İçin Özürlülere Yönelik Fiziki ve Mimari Düzenleme Kılavuzu.

26- Abdulkadir, S.,Jamaludinb, M.ve AbdulRahim A. (2012).BuildingManagers’ Perception in Regardsto Accessibility and Universal Design Implementation in PublicBuildings: PutrajayacasestudiesProcedia–SocialandBehavioralSciences, 35,s. 129 – 136.

27- Soltania, S.H.K,Shamb, M.,Wangb. M. Ve Yaman, R. (2012). Accessibility forDisabled in PublicTransportation Terminal, Procedia-SocialandBehavioralSciences, 35,s. 89 – 96.

28- Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişebilirlikleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61, 2,s.541-598.

29- TC. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı(2010).Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı 2010-2011,s.28.

30- Hazer, O. (2005). “Evde Kullanılan Araç- Gereç ve Ekipmanlar”. (Özürlüler İçin Ergonomik Bir Yaklaşım) ÖZ-VERİ T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli- Süreli Yayın, 2,s. 2.

31- Özuslu, E., Seçkin, A. veAtasağun, D. Ulaşılabilir Kent Gaziantep, Kamu Kurumları için Ulaşılabilirlik Kılavuzu. Erişim 04 Mart 2014, <https://www.csb.gov.tr/db/gaziantep/webmenu/webmenu6340.pdf>

32- Yerel Yönetim(Engelsiz Ege), Erişim: 18 Mart 2014,

<http://www.engelsizege.ege.edu.tr/doc/yerelyonetim.pdf>

33- AKÖZ, E. (2001). “Özürlü Kişilere Uyarlanmış Yapı”, OFD Omurilik Felçliler Derneği,1.Baskı, İstanbul.

- 34- Yavuzdemir, M. (2011). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Rehabilitasyon ve Eğitim Dairesi Başkanlığı, Hissedilebilir Yüzey Uygulaması: Genel Bilgilendirme, Ankara,s. 2.
- 35- Erişim 20 Haziran 2014
<http://www.thyssen-asansor.com.tr> (<http://www.tkaccess.com>)
- 36- Kuleli, K. (2012). TS EN 81-70 ve pr EN 81-82 Standardına Göre Erişim Asansör Sempozyumu. TMMOB, İzmir.
- 37- TS 9111 - Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları
- 38- Tsenga, L.,Tang C.C. andSun C.J. (2013). A Study on the Braille ElevatorSignageSystem in PublicBuildings: The QFD PerspectiveProcedia–SocialandBehavioralSciences, 85,s. 152 – 163.
- 39- Ulaşılabilirlik Kılavuzu, (2007) Mimarlar Odası İzmir Şubesi, , “Mimari Projelerde Özürlü veYaşlılarla İlgili Olarak Uyulması Gereken Temel Kurallar”
- 40- Accessible Kitchen Furniture. Erişim: 01 Haziran 2014<http://www.kbsa.org.uk/kitchen/accessible/furniture>
- 41- Erişim: 14 Haziran 2014
<http://www.access-board.gov/adaag/html> “AmericansWithDisabilitiesAct”
- 42- Belir, Ö.(2009). Mimari ErişebilirlikKılavuzu, Özürlüler Vakfı, İstanbul,s36.
- 43- Atak, E. (2001). Engelsiz Yapılı Çevre Düzenlemelerinin Mevzuat Kapsamında İncelenmesi, Engelliler Uzmanlığı Tezi, Engelliler İdaresi Başkanlığı,. Ankara.
- 44- Oran, B. (2007). Engellilerin Siyasal Yaşama Katılımı: Ankara Örneği, Yüksek Lisans Tezi,Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- 45- Erişilebilir Bir Türkiye İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme YönetmeliğiErişim: 01 Mayıs 2014, <http://www.eyh.gov.tr/tr/24687/>
- 46- Kavruk, H. (2002). Anakent’eBakış. Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi, Hizmet İş Sendikası Eğitim Yayınları, Yayın No:30 Derleme Eserler Dizisi. Ankara.

- 47- Gümüş, D. Ç. (2001). Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Engelliler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması, Engelliler İdaresi Başkanlığı, Engelliler Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- 48- Yılmaz, F. ve Özservet Y.Ç. (2013). Yerelden Engelsiz Tasarım Uygulamaları, Küçükçekmece Belediyesi Örneği. Erişim:11 Şubat 2014, <http://hdl.handle.net/123456789/1363>)
- 49- United Nations Framework Convention on ClimateChange, 1992, FCCC/INFORMAL/84 GE.05-62220 (E) 200705, Article 6/a(ii), Erişim:08 Mart 2014 <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
- 50- International Convention on theElimination of All Forms of RacialDiscrimination, adopted 21 December 1965, G.ARes.2106(XX), U.N. GAOR, U.N. Doc. A/6014)1966) (enteredintoforce 4 January 1969), article 5(f), 5(c), Erişim: 15 Mart 2014<http://www2.ohchr.org/english/law/cerd>.
- 51- TheConvention on theElimination of All Forms of DiscriminationAgainstWoman, Erişim: 05 Haziran 2014. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/> (27.06.2011) Engellilerin Erişebilirlik Hakkı... AÜHFD, 61 (2) s.541-598- 546.
- 52- International Covenant on Economic, SocialandCulturalRights, Adoptedandopenedforsignature, ratificationandaccessionby General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966, entryintoforce 3 January 1976, article 12/1, 13/2(c)Erişim: 11Haziran 2014 <http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm> (25.06.2011)
- 53- UN Comittee on EconmicSocialandCulturalRights (CESCR), General Comment No. 14 (2000) The Right totheHighestAttainableStandard of Health (Article 12 of the International Covenant on Economic, SocialandCulturalRights) E/C.12/2000/4.
- 54- PersonswithDisabilities: 09.12.1994. CESCR General comment 5. (General Comments). Erişim: 02 Mart 2014. [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/4b0c449a9ab4ff72c12563ed0054f17dopendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/4b0c449a9ab4ff72c12563ed0054f17dopendocument).

55- Resmi Gazete, (2008), 5825 Sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, no 27084.

56- Day of General Discussion on “Article 9 of the CRPD- The Right to Accessibility” 07GE.05-62220 (E) 200705, Article 6/a(ii), Erişim: 2 Nisan 2014 <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>.

57- Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment, 5,(2012) Persons AÜHFD, 61, 2, s.541-598.

58- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli- Süreli Yayın, C.2, S.2, 2005ÖİB, 2005,s. 137-138.

59- Orakcı, H., (2010) Van İl Merkezindeki Kamu Binalarında, Özürlü İnsanlar İçin Var Olan Mimari Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van

60- Olguntürk, N., (2007) Evrensel tasarım: Tüm yaşlılar, farklı yetenekler ve çeşitli insanlık durumları için tasarım, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 4Bülten 46,s.13-14.

61- AccessableSwitzerlandErişim :20.08.2014

http://europeforvisitors.com/switzaustria/articles/accessible_switzerland.htm

62- Wai, K., Siua, M. And Wong, M.M.Y. (2013). Promotion of a Healthy Public Living Environment: Participatory Design of Public Toilets with Visually Impaired Persons Public Health, s. 127- 632.

63- Ozturk, Y., Yayli, A. ve Yesiltas M., (2008). Is the Turkish Tourism Industry Ready for a Disabled Customer's Market, The Views of Hotel and Travel Agency Managers Tourism Management, s. 29, 388.

64- World report on disability (2011). World Health Organization, 15.

65- Erişim: 12.08.2014

<http://www.eyh.gov.tr/tr/8245/Turkiye-Engelliler-Arastirmasi-Temel-Gostergeleri>

66- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı: II. Özürlüler Şurası, Yerel Yönetimler ve Özürlüler. Şura Kararları, Ankara, 2005.

EKLER

Ek 1: Bina Gözlem Formu

“Kamu ve Özel Sektörde Hizmet Veren Kurum ve Kuruluş Binalarının Engelli Bireylere Uygunluğunun İncelenmesi (Elazığ il örneği)” Bu çalışma İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor anabilim dalında yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır.

Binanın özelliği: () Kamu Binası () Özel Kuruluş Binası

Bu bina; () Ana bina () Ek bina

1	Bina bahçesinde engelli araç parkı var mı?	Evet	Hayır
2	Binanın giriş merdiveni engellilere uygunluğu nedir?	E	H
3	Binanın girişinde engelliler için rampa var mı?	E	H
4	Binanın giriş rampası engellilerin kullanımına uygun mudur?	E	H
5	Binanın giriş kapıları engellilerin kullanımına uygun mudur?	E	H
6	Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygun mu ?	E	H
7	Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilir mi?	E	H
8	Binanın zemini engellilere uygun mudur?	E	H
9	Binanın asansörü var mı?	E	H
10	Bu asansör engellilere uygun mudur?	E	H
11	Asansör düğmeleri engellilerin ulaşabileceği yükseklikte mi?	E	H
12	Asansör görme engelliler içinde kabartma yazılar var mı?	E	H
13	Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği trabzan var mı?	E	H
14	Binanın iç bölümünde engelli danışma merkezi var mıdır?	E	H
15	Binanın tuvalet ve lavaboları engellilere uygun mudur?	E	H
16	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette engelli bireyin tutunacağı trabzan var mı?	E	H
17	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemeden yapılmış mı?	E	H

18	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği(0.46m.) engellilerin kullanımına uygun standartta mı?	E	H
19	Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde mi?	E	H
20	Bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun mudur?	E	H
21	Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m. yüksekliğe monte edilmiş midir?	E	H
22	Bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek semboller var mı?	E	H
23	Bina içerisindeki zeminler kaymayan malzemeden yapılmış mı?	E	H
24	Kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun mu?	E	H
25	Bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzan var mı?	E	H
26	Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı var mı?	E	H
27	Bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta mı?	E	H
28	Herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamaklar engelliler için uygun mudur?	E	H

Ek-2: Valilik Onay Formu

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Sayı : 82978312-202.01/08

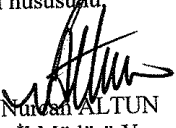
02/01/2014

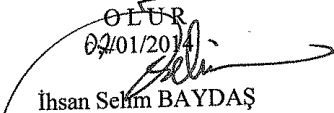
Konu : Hediye YILDIRIM'ın Talebi

VALİLİK MAKAMINA
ELAZIĞ

İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda yüksek lisans yapan Hediye YILDIRIM'ın Valilik Makamından havaleli 27.12.2013 tarihli dilekçesiyle; yüksek lisans tez konusu olan Elazığ İlindeki "Kamu ve Özel Sektörde Hizmet Veren Kurum ve Kuruluş Binalarının Engelli Bireylere Uygunluğunun İncelenmesi" hakkında çalışma yapmasını talep etmektedir. Adı geçen tez konusundaki çalışmasını yapması hususunu;

Uygun görüşle arz ederim.

NURAN ALTUN
 İl Müdürü V.

OLUR
02/01/2014

İhsan Selim BAYDAŞ
 Vali a.
 Vali Yardımcısı

Ek 3: Binalara Ait Fotoğraflar**Fotoğraf 1. Bina giriş rampası (Olumsuz Örnek)**

Elazığ İl merkezinde bulunan bir Ortaöğretim binasında engelliler için yapılan bina giriş rampası.

Fotoğraf 2. Bina giriş rampası (Olumsuz Örnek)

Elazığ İl merkezinde bulunan bir Lise binasında engelliler için yapılan bina giriş rampası.

Fotoğraf 3.Bina girişi engelli asansörü (Olumlu Örnek)

Elazığ ilin de bulunan bir lise de engellilerin kullanımı için yapılmış bir engelli asansörü.

Fotoğraf 4. Görme engellilere uygun olmayan merdiven (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de bulunan kamu ya ait bir bina: Görme engellilere uygun olmayan bir uygulama yapılmış.

Fotoğraf 5. Rampa zemini uygun değil. (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de bulunan kamuya ait bir kuruluşun rampa. Rampa zemini uygun değil.

Fotoğraf 6. Araç park yerinde engelli park yeri ayrılmamış (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de bulunan kamuya ait bir kuruluşun araç park yeri görülmektedir. Engellilerin kullanımına uygun özel bir alan belirlenmediği çok açıktır.

Fotoğraf 7. Rampa ve merdivenlerin standartlar da olmadığı görülmektedir. (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de bulunan bir ilköğretimin okulunun bina girişi. Rampa ve merdivenlerin standartlar da olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 8. Kapı girişi standartlara uygun değil. (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de bulunan kamuya ait bir binanın kapısı; kapı girişi standartlara uygun değil.

Fotoğraf 9. Bina giriş kapı eşiği (Olumsuz Örnek)

Elazığ İlın de bulunan Özel Sektöre ait bir bina giriş kapı eşikleri standartlara uygun değil

Fotoğraf 10. Özel sektöre ait araç park yeri. (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de özel sektöre ait araç park yeri görülmektedir. Engeller için özel park yeri ayrılmamış ve zemin açısından bir uygunluk söz konusu değildir.

Fotoğraf 11. Özel sektöre ait bir otelin engelliler için tasarlanmış banyo (Olumlu Örnek)

Elazığ ilin de özel sektöre ait bir otelin engelliler için tasarlanmış banyosu standartlara uygun olarak tasarlanmıştır.

**Fotoğraf 12. Kamuya ait bir binada engelli asansörün kullanılır durumda değil.
(Olumsuz Örnek)**

Elazığ ilinde kamuya ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir asansörün kullanılır durumda değil. Ayrıca asansör düğmelerinin çok yüksek olduğu da görülmektedir.

**Fotoğraf 13. Özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir WC.
(Olumsuz Örnek)**

Elazığ ilinde özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir WC nin depo olarak kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 14. Özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir tuvalet. (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilinde özel sektöre ait bir binada engelliler için tasarlanmış bir tuvaletin depo olarak kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 15. Özel sektöre ait bir otelde engelliler için hazırlanmış banyo ve tuvalet (Olumlu Örnek)

Elazığ ilin de özel sektöre ait bir otelde engelliler için hazırlanmış banyo ve tuvaletin görülmektedir.

Fotoğraf 16. Kamuya ait bir binanın merdivenleri (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilinde kamuya ait bir binanın merdivenleri görülmektedir. Engelliler için hazırlanan standartlara uygulanmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 17. Kamuya ait bir binanın giriş merdivenleri (Olumsuz Örnek)

Elazığ ilin de kamuya ait bir binanın giriş merdivenlerinin gereken standartlarda olmadığı görülmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

01.05.1981 yılında Elazığ Palu ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamladı.2000 yılında Elazığ Fırat Üniversitesi Turizm ve Otelcilik bölümünü kazandı.2002 yılında mezun olup 2003 yılında Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği Bölümünü kazandı.2007 yılında 4 yıllık öğrenimini tamamladı.2009 yılında Fırat Üniversitesi Kondisyon Merkezinde Antrenör olarak işe başladı ve halen devam etmektedir.2011 yılında Malatya İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği Bölümünde Yüksek Lisansa başladı.Step Aerobik , Kick Boks ve TaeBoalanında antrenörlük yapmaktadır.